

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

KATEDRA HISTORIE

HISTORIE LEHKÝCH TANKŮ VZ.35 A VZ.38

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Jan Benedikt

Historická studia, obor Historie se zaměřením na vzdělávání

Vedoucí práce: PhDr. Miroslav Breitfelder, Ph.D.

Plzeň, 2016

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně
s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

Plzeň 5. dubna 2016

.....
vlastnoruční podpis

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji panu PhDr. Miroslavu Breitfelderovi, Ph.D., za cenné rady při vypracování mé bakalářské práce.

ZDE SE NACHÁZÍ ORIGINÁL ZADÁNÍ KVALIFIKAČNÍ PRÁCE.

OBSAH

SEZNAM ZKRATEK.....	2
ÚVOD	3
1 ÚVOD DO TANKOVÉ TECHNIKY A JEJÍ POUŽITÍ	4
1.1 POČÁTKY	4
1.2 TANKOVÁ DOKTRÍNA	4
1.3 BLITZKRIEG	6
2 LT vz. 35	8
2.1 CESTA K VÝVOJI LT vz.35.....	8
2.2 LEHKÝ TANK VZ.35	8
2.3 TECHNICKÝ POPIS LT vz.35	12
2.4 MNICHOV A 2. REPUBLIKA.....	15
2.5 NOVÉ TANKY PRO WEHRMACHT	16
2.6 BOJOVÉ NASAZENÍ.....	18
2.7 SLOVENSKÉ LT VZ.35	20
3 LT vz.38.....	23
3.1 VÝVOJ LEHKÉHO TANKU VZ.38	23
3.2 EXPORT LT VZ.38	24
3.3 TECHNICKÝ POPIS LT VZ.38	25
3.4 LZ VZ.38 V NĚMECKÝCH RUKOU	28
3.5 NĚMECKÉ TYPY A ÚPRAVY.....	28
3.6 BOJOVÉ NASAZENÍ.....	32
3.7 SLOVENSKÉ TANKY LT VZ.38.....	37
3.8 STROJE NA PODVOZKU LT VZ.38.....	38
3.8.1 Marder III	38
3.8.2 Hetzer	40
3.9 LT VZ.38 V ARMÁDĚ ČESKOSLOVENSKA	42
ZÁVĚR.....	44
RESUMÉ	44
SEZNAM LITERATURY	46
SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK, GRAFŮ A DIAGRAMŮ	49
PŘÍLOHY	I

SEZNAM ZKRATEK

LT – lehký tank

vz. - vzor

ČKD - Českomoravská-Kolben-Daněk

MNO – Ministerstvo národní obrany

VTLÚ – Vojensko-technický a letecký ústav

ÚV – útočná vozba

ZB – Zbrojovka Brno

kW – kilowatt

OA – obrněný automobil

L.T.M. – Leichte Tank Muster

PzKpfw – Panzerkampfwagen

BMM - Böhmishe-Mährische-Maschinfabrik

MP – Maschinenpistole

Ausf. – Ausführung

SS – Schutzstaffel

Úvod

Již od dávných dob válečníci zoufale hledali ochranu pro svá smrtelná těla. Nejprve se jí staly různé druhy ošacení, později jej nahradilo brnění. Štít byl také nezbytnou součástí výzbroje. Dlouhou dobu však nepřicházel žádný stroj, jenž by byl pohyblivý a kryl celou plochu vojákova těla. První pokus o „tank“ můžeme vyčíst z plánů Leonarda da Vinci, který navrhl jakousi želvu, ve které byli bojovníci schováni. Byl to však až průmyslový rozmach a pokrok, který dovolil kov zpracovávat v takové míře, aby se z pancíře daly vytvořit opravdové tanky, jež měly během světových válek rozsévat smrt.

Pro svou bakalářskou práci jsem si vybral téma obrněných vozidel prvorepublikové československé armády. Obrněná vozidla jsem zúžil na tankovou vozbu, konkrétně na tanky LT vz.35 a LT vz.38, jelikož právě tyto dva stroje sehrály během války největší roli. Toto téma je pro mě zajímavé nejen pro svůj historický kontext, ale právě i kvůli zmíněné technice, která pomohla tvořit světové dějiny.

Za cíl si kladu pomocí dostupné literatury vytvořit souhrnnou a ucelenou studii, která bude vypovídat o těchto dvou vozidlech, a to jak o historii jejich vývoje a toho, co k ní vedlo, tak i o jejich nasazení a jeho výsledcích a následném předání do rukou wehrmachtu. Dostupnou literaturou myslím mimo jiné sérii knih od pana Iva Pejčocha, který se vojenské technice věnuje již delší dobu. Využiji však například i zdroje od samotného Guderiana. Samozřejmě zmíním také další stroje, které byly na podvozcích těchto tanků postaveny. Ještě předtím nastíním vývoj prvních tanků, jejich hlavní dělení a také způsob jejich používání, aby byl i neznalý čtenář mé práce v určitém obraze o tom, co to tank je a jak je možné jej během války nasadit. Čtenář by měl po prozkoumání této bakalářské práce mít základní představu o použití obrněných vozidel na pásovém podvozku během 2. světové války a poměrně obsáhlé informace o československých tancích, které měly pomoci v roce 1938 zastavit nacistickou agresi.

1 ÚVOD DO TANKOVÉ TECHNIKY A JEJÍ POUŽITÍ

1.1 POČÁTKY

Slovo „tank“ pochází z téhož anglického slova, které v překladu znamená „nádrž“ a bylo používáno jako krycí název pro projekt výroby prvního tanku ve Velké Británii za Velké války kvůli podobnosti technologické výroby právě s vodními nádržemi. Úkoly těchto tanků z 1. světové války, ať už na straně Centrálních mocností nebo Dohody, byly v zásadě stejné. Měly poskytovat palebnou podporu útočící pěchotě a pomoci prolomit patové situace, které v první světové válce kvůli nekonečným zákopům nastávaly. Ke svému pevnému pancíři navíc přidávaly velmi ničující psychologický efekt, který zapůsobil zpočátku hlavně na německé vojáky velmi tvrdě, přestože byly tanky nasazovány ve velmi malých počtech.

Koncepce tehdejších tanků ještě nebyla zdaleka ustálená a tanky se většinou podobaly obrovským plechovým krabicím, ze kterých v různých směrech vykukovaly kulometné nebo kanónové hlavně. Kromě výzbroje však měly s modernějšími tanky přece jen ještě jednu věc společnou – pásový podvozek. Právě pásový podvozek totiž dovozoval několikátunovým monstrům překonávat nejen obtížný a mazlavý terén, ale právě i zmíněné zákopy. Rychlost přesunu však nebyla nijak valná kvůli slabým motorům.

Až Francouze napadlo na podstatně zmenšený pásový podvozek umístit otočnou věž, ve které bude lafetována¹ výzbroj, řidiče umístit dopředu a motor dozadu, konkrétně se jednalo o Renault FT-17. Přestože ve 20. a 30. letech se experimentovalo i s více věžovými tanky², historie ukázala jako nejefektivnější koncepci právě tu francouzskou, které se pak chytla naprostá většina výrobců tanků.³

1.2 TANKOVÁ DOKTRÍNA

Zásadní převrat, který v tankovém boji nastal, přinesli až Němci během druhé světové války. Do té doby byly obrněnce používány hlavně v součinnosti s pěchotou a měly pomoci svých kanónů likvidovat převážně nepřátelská opevnění. Byly rozmísťovány v malých počtech, nemohly se tedy koncentrovat a byly příliš rozptýleny.

¹Lafetace je způsob upevnění zbraně za účelem zvýšení stability.

²Např. ruské T-35 nebo T-28.

³ROGERS, H. *Tanky v boji*. Brno: Bonus A, 1997. Memorabilia. ISBN 80-85914-59-X. s. 39.

Klíčové je také rozdělení na lehké, střední a těžké tanky. V tom byla průkopníkem opět Francie, která se i přes nedostatek financí stala během 20. let světovou jedničkou ve výrobě tanků a do výzbroje své armády zavedla několik tisíc lehkých, několik set středních, a dokonce i těžké tanky. Pojmenování jednotlivých typů mluví za vše, přesto to více rozvedu. Lehké tanky znamenaly pro armády možnost masové produkce malých, lehkých (rozuměj slabě pancéřovaných), rychlých a levných vozidel. Tento typ byl před začátkem druhé světové války a na jejím počátku tím nejrozšířenějším. Úloha lehkých tanků však s postupující válkou upadala a později byly využívány už pouze jako průzkumné stroje.

Do této kategorie také spadají tzv. tančíky, což byly ještě lehčí a menší vozidla na pásovém podvozku, které však postrádaly otočnou věž, měly místo maximálně jen pro 2 lidi a výzbroj tvořily pouze 1–2 napevno lafetované kulometry. Za éru tančíků se dá považovat začátek 30. let a některé z nich zažily i španělskou občanskou válku. Za jejich konec se dá považovat přepadení Polska v roce 1939, kdy už byly neúnosně zastaralé a nebylo pro ně dalšího využití.

Ve váhové posloupnosti navazují střední tanky, které v předválečných doktrínách měly plnit jen a pouze podpůrnou roli pěchoty. Postupem času však převzaly úkoly lehkých tanků a byly používány v podstatě ke všem úkolům – boj s tanky, boj s pěchotou, boj s opevněním.

Za královskou kategorií se dají považovat tanky těžké. Tyto stroje byly ohromné, velmi dobře pancéřované, těžké a také velmi drahé a pomalé. V meziválečných letech se s nimi počítalo hlavně pro prolomení obrany nepřítel, ale za války se pak ukázalo, že na frontální útoky tyto stroje většinou nemají dostatečnou rychlost, a proto se osvědčily hlavně v obranných bojích a bojích proti dalším obrněncům.

Jelikož historie poznala i super těžké tanky, musím zmínit i je. Tyto kolosy byly obrovské stroje, které měly například i trojnásobnou hmotnost některých těžkých tanků. Prvními a zároveň posledními průkopníky v této kategorii byli Němci se svým tankem Maus. Toto ohromné monstrum mělo na délku necelých 11 metrů a vážilo neskutečných 188 tun.⁴ Pro srovnání LT vz.38 vážil okolo 10 tun podle příslušné modifikace a například těžký tank Tiger I, který sám byl považován za velmi těžký stroj, by na váze ukázal 57 tun. Projekt

⁴HÁK, Zdeněk. *Kuriózní zbrojní projekty "Třetí říše"*. 2. nezm. vyd. Dvůr Králové nad Labem: FORTprint, 1997. ISBN 80-901580-8-0. s. 37.

Maus vznikl pouze ve 2 prototypch a ani jeden z nich nedokázal zasáhnout do bojů proti Rudé armádě.

1.3 BLITZKRIEG

Přestože Německo bylo po porážce v první světové válce vojensky velmi omezeno podmínky Versaillské smlouvy, na rozvoj v armádní oblasti samozřejmě nezapomnělo. Už v roce 1922 dochází v Rapallu k uzavření smlouvy mezi Sovětským svazem a Německem, která umožňovala Němcům testovat mnohé zbraně právě v SSSR. Ještě před nástupem Adolfa Hitlera k moci tak byly testovány stroje jako Grosstraktor nebo Leichttraktor, a vznikaly tak první základy pozdější mohutné Panzerwaffe.

Hlavním autorem koncepce tankového vojska se stal tehdejší podplukovník Heinz Guderian, později známý jako „rychlý Heinz“.⁵ Guderian totiž neviděl budoucnost tankového vojska jako podpůrné zbraně pro ostatní složky armády, nýbrž jako hlavní útočnou pěst německé armády, která právě naopak má být podporována ostatními složkami. Armáda se měla skládat z lehčího a rychlejšího tanku, který bude bojovat s nepřátelskými obrněnci, a z těžšího, který bude likvidovat různá opevnění.⁶ Tato myšlenka se později opravdu realizovala a v roli lehčího tanku fungoval Panzerkampfwagen III.⁷ Jeho těžší kolega s kanónem větší ráže nesl pojmenování Panzerkampfwagen IV. Počet tanků v útvech byl velením stanoven v poměru 3:1 ve prospěch onoho lehčího tanku.

Guderianova myšlenka se po nástupu Adolfa Hitlera už nezdála jen jako nápad a začala být opravdu realizována. Teorie blitzkriegu neboli bleskové války ve významu německé strategie vedení války vycházela hlavně ze snahy vyhnout se stejným patovým situacím jako za první světové války. Stěžejní myšlenkou tak byla schopnost rychle proveditelných manévru s tankovými jednotkami, které měly být v součinnosti s ostatními složkami armády, tedy letectvem, plně mechanizovanou pěchotou a také silně mobilním dělostřelectvem. Princip útoku tedy spočíval v tvrdém, rychlém a koncentrovaném úderu na slabá místa nepřátelské linie, jejím prolomení a následném postupu dál do hloubky území. Nepřehlédnutelná byla snaha rozvrátit nepřátelský tyl a zmást protivníka právě rychlými manévry tak, aby si nebyl jist skutečnou linií postupu na jeho území. Toto

⁵Německý vojenský teoretik a generál tankových vojsk během 2. světové války.

⁶GUDERIAN, Heinz. *Achtung-Panzer!: the development of armoured forces, their tactics and operational potential*. New York: Distributed in the USA by Sterling Pub. Co., 1995. ISBN 1854092820. s. 83.

⁷Německý tank.

všechno mělo vést k izolaci jednotlivých skupin nepřítele a jejich následnému obklíčení ve velkých kotlích a samozřejmě zničení. Důležitým prvkem modernizace bylo vybavení všech tanků radiostanicemi a tím se pochopitelně zvýšila jejich bojeschopnost a efektivita v poli. Nutno říci, že Němci tento způsob vedení války ovládli na výbornou a projevilo se to nejen při útoku na Polsko a Francii, které padly opravdu bleskově, ale i v počátcích operace Barbarossa, kdy v letních měsících Němci brali do zajetí celé statisíce sovětských vojáků, přičemž například v Kyjevském kotli uvázlo na 650 000 rudoarmějců.⁸ Byla to až zdánlivě neomezená lidská síla Sovětského svazu, která dokázala nakonec německý nápor zastavit.

Je ovšem potřeba říci, že i proti blitzkriegu se dá efektivně bránit. V ideálním případě musí sám protivník také disponovat velmi mobilní armádou včetně tanků a jeho obranná postavení musí být dostatečně pevná a hluboká, aby nemohly vzniknout obrovské obklíčovací kotle. Samozřejmostí pro úspěšnou obranu je rozšířené rádiové spojení, které umožňuje provést protiútok na správném místě a ve správný čas.

Nicméně Němci tuto svoji taktiku opravdu přetvořili do fenoménu, dá-li se to tak říci, a slovo blitzkrieg si našlo svoje místo i v mnoha jiných jazycích včetně angličtiny a češtiny.

⁸GLANTZ, David M a Jonathan M HOUSE. *WhenTitansclashed: howtheRedArmystopped Hitler*. Lawrence, Kan.: University Pressof Kansas, c1995. ISBN 070060717X. s. 293.

2 LT vz.35

2.1 CESTA K VÝVOJI LT VZ.35

Po vzniku první československé armády bylo potřeba ji správným způsobem vyzbrojit a vybavit. Díky spojenecké orientaci na Francii byly první tanky, které Čechoslováci vlastnili, právě francouzské Renaulty FT-17.⁹

Od přibližně poloviny 20. let se situace trochu mění a vliv francouzské vojenské mise klesá. Prvním náčelníkem hlavního štábu se stává veterán z první světové války, generál Jan Syrový. Počátkem dalšího desetiletí se začíná razantně měnit bezpečnostní situace Československa. V Německu k moci nastupuje Adolf Hitler a o jeho expanzivních choutkách nemůže být sporu. Československé armádní velení na tyto události samozřejmě muselo reagovat. Kromě budování stálého opevnění se musela také změnit technická stránka armády. Do té doby jsme kromě francouzských Renaultů disponovali taktéž asi 70 kusy tančičků vz.33 (viz. příloha č.1), několika prototypy LT vz.34 a různými obrněnými automobily a vlaky.¹⁰ V listopadu roku 1934 pak československý hlavní štáb přijal nový program budování útočné vozby, který pomalu, ale jistě, opouštěl myšlenku na dovybavení tankových jednotek dalšími tančičky či obrněnými automobily a začal se plně soustředit na opravdové tanky.¹¹ První etapa tohoto programu měla být realizována do konce roku 1937 a mělo na ni být vynaloženo přibližně 240 milionů korun. Plány byly velkolepé. Za tuto částku měla armáda získat 40 středních tanků a nejméně 280 tanků lehkých. V etapě následující, která ani nebyla časově vymezena, pak měla armáda doplnit stavy útočné vozby v konečném součtu na 1063 tanků různých kategorií.¹² Nicméně tento program prošel během 30. let různými proměnami v důsledku zahraničně politické situace, a tak nemohla být tato působivá čísla nikdy naplněna.

2.2 LEHKÝ TANK VZ.35

Program z listopadu 1934 věnoval největší pozornost tankům třídy II-a, což měl být jezdecký tank pro spolupráci s jednotkami jezdeckva a pěchoty při útoku na nepřipravená obranná postavení a pancíř takovýchto tanků byl specifikovaný – čelní o tloušťce 25 mm,

⁹FRANCEV, Vladimír a Charles K KLIMENT. *Škoda LT vz.35*. 1. vyd. Ilustrace Stanislav Mach, Vít Hugo Martínek, Marcela Bílá, Miroslav Bílý. Praha: MBI, 1995. ISBN 80-901263-8-3. s. 6.

¹⁰Tamtéž s. 3.

¹¹PEJČOCH, Ivo a Oldřich PEJS. *Obrněná technika*. České vyd. 1., V nakl. Ares 1., V nakl. Jan Vašut 1. Praha: Vašut, 2005. ISBN 80-7236-429-4. s. 38.

¹²Tamtéž s. 38.

boční pak 15 mm.¹³ V Československu tehdy působily dvě výborné zbrojovky, a sice Škodovy závody v Plzni a o nic horší Českomoravská-Kolben-Daněk (dále jen ČKD). Předpokládalo se, že právě tyto dvě firmy se o objednávku poperou, případně si ji rozdělí. Skutečně se tak stalo a obě firmy začaly pracovat na tajném prototypu. Škodovy závody vycházely ze zkušeností s konstrukcí vzoru Š-II a svůj prototyp pojmenovaly Š-IIa.¹⁴ Rovněž ČKD využila zkušeností z předchozího typu P-II, což byl prototyp tanku LT vz.34, a dala tak vzniknout novému stroji P-IIa.¹⁵ I pod časovým tlakem se oběma firmám podařilo do letních měsíců roku 1935 dokončit své prototypy a byly připraveny je předvést jak před Ministerstvem národní obrany (dále jen MNO), tak i před Vojensko-technickým a leteckým ústavem (dále jen VTLÚ). Testování probíhalo u Pluku útočné vozby v Milovicích do poloviny července 1935, a přestože obě velmi podobné konstrukce byly schváleny a uznány za vhodné, jako vítěz byl za nevyjasněných okolností nakonec vybrán produkt Škodových závodů, tedy Š-IIa.¹⁶ To se samozřejmě nelíbilo ČKD a vystoupila s protestem proti výběrovému řízení. Proč byl vybrán právě plzeňský prototyp, už se asi nedozvíme, jisté ale je, že po zmíněné stížnosti se MNO rozhodlo, že vítězným prototypem zůstane ten z Plzně, ale na jeho výrobě se budou obě zbrojovky podílet rovným dílem.¹⁷ Nicméně i přes nařčení ČKD byl bezpochyby škodovský prototyp velmi kvalitním a pokrokovým strojem. Důraz byl kladen hlavně na pohodlí při dálkových přesunech, což zajišťovala šestistupňová pneumatická převodovka ovládaná stlačeným vzduchem a také pneumatický posilovač řízení, jenž snižoval únavu řidiče právě při dlouhých přesunech. Obě tyto technické novinky byly do té doby něčím nevídaným. Je ale třeba podotknout, že než se podařilo vycytat všechny mouchy, nevyhnuly se těmto zařízením technické problémy a poruchy. Ale jinak tank také disponoval velmi kvalitním podvozkem, který rovnoměrně rozkládal hmotnost tanku, což pochopitelně usnadňovalo manévrování v terénu, a hlavní zdvojené ovládací příslušenství zajišťovalo provozní spolehlivost.

¹³PEJČOCH, Ivo. *Lehké tanky: dějiny vývoje a nasazení lehkých tanků od první světové války do současnosti*. Vyd. 1. Cheb: Svět křidel, 2012. Svět křidel. ISBN 978-80-87567-18-0. s. 38.

¹⁴Tamtéž s. 39.

¹⁵PEJČOCH, Ivo a Oldřich PEJS. *Obrněná technika*. České vyd. 1., V nakl. Ares 1., V nakl. Jan Vašut 1. Praha: Vašut, 2005. ISBN 80-7236-429-4. s. 38.

¹⁶PEJČOCH, Ivo. *Lehké tanky: dějiny vývoje a nasazení lehkých tanků od první světové války do současnosti*. Vyd. 1. Cheb: Svět křidel, 2012. Svět křidel. ISBN 978-80-87567-18-0. s. 40.

¹⁷PEJČOCH, Ivo a Oldřich PEJS. *Obrněná technika*. České vyd. 1., V nakl. Ares 1., V nakl. Jan Vašut 1. Praha: Vašut, 2005. ISBN 80-7236-429-4. s. 38.

Komfortu osádky také nahrával zkrácený motorový agregát umístěný vzadu, který tím pádem zvětšoval bojový prostor pro osádku.

Vyzkoušený prototyp Š-IIa byl 31. srpna 1935¹⁸ převzat do vojenského materiálního stavu československé armády pod evidenčním číslem 13.620 a velení za něj zaplatilo 763 550 korun.¹⁹ Nedlouho poté, 31. října 1935, byl tank uveden do výzbroje československé armády pod oficiálním názvem Lehký tank vzor 35, tedy LT vz.35.²⁰ 12. prosince 1935 pak byla podána první objednávka na 160 kusů tohoto tanku, kterou si měly ČKD a Škodovka rozdělit rovným dílem, přičemž první tanky měly být dodány do 30. září 1936.²¹ Následovala dodatková objednávka na 35 kusů a později poslední na dalších 103 kusů, která však měla být potvrzena až později. V první polovině roku 1936 tak po důkladné přípravě nabíhala v obou firmách výroba jednotlivých dílů. Dodávka hotových tanků měla být dokončena do 30. července 1937, nicméně vlastní výroba ukázala řadu problémů, se kterými se museli oba výrobci zabývat. S problémy souvisela jednak technická složitost nového stroje, tak také přirozená nevráživost mezi oběma zbrojovkami, jež samozřejmě narušovala vzájemnou spolupráci. Alespoň minimální výměna názorů však probíhala a konkurenční pracovníci se nakonec shodli na 134 změnách v konstrukci.²²

Prvních 5 pilotních strojů tak mohlo konečně vyjet na světlo světa 23. července 1936. V uvedeném datu byly tanky předvedeny vybraným vojákům a důstojníkům, nicméně pro značné závady a poruchy nebyl ani jeden z těchto strojů československou armádou převzat do stavů. Škodovka i ČKD tak musely tanky stáhnout a začít pracovat na opravách. Počátkem prosince byly chyby opraveny a vojenská přijímací komise pak konečně 16. prosince 1936 oficiálně převzala první LT vz.35 s evidenčními čísly 13.666 až 13.675. Vojenská správa však novým vozidlům pravděpodobně pořád zcela nedůvěřovala, a tak bylo nařízeno další testování. Vybrán byl jeden stroj a ten po 4600 kilometrech komisi uspokojil. 13. února 1937 následovalo předání dalších 10 tanků. Vojenské zkoušky však přerušeny nebyly a dále byly namátkou vybrány další 3 tanky, aby se jich také

¹⁸PEJČOCH, Ivo a Oldřich PEJS. *Obrněná technika*. České vyd. 1., V nakl. Ares 1., V nakl. Jan Vašut 1. Praha: Vašut, 2005. ISBN 80-7236-429-4. s. 38.

¹⁹Tamtéž s. 39.

²⁰FRANCEV, Vladimír a Charles K KLIMENT. *Škoda LT vz.35*. 1. vyd. Ilustrace Stanislav Mach, Vít Hugo Martínek, Marcela Bílá, Miroslav Bílý. Praha: MBI, 1995. ISBN 80-901263-8-3. s. 6.

²¹PEJČOCH, Ivo a Oldřich PEJS. *Obrněná technika*. České vyd. 1., V nakl. Ares 1., V nakl. Jan Vašut 1. Praha: Vašut, 2005. ISBN 80-7236-429-4. s. 38.

²²Tamtéž.

zúčastnily. A nutno říci, že tyto zkoušky uspokojivé nebyly. Poruchy a závady byly samozřejmě odstraňovány, ale průběžné hodnocení nebylo pro LT vz.35 nijak lichotivé. Zvládnutí řízení se ukázalo jako poměrně náročné a pro běžného řidiče základní vojenské služby těžko zvládnutelné. V motoru pak „zlobily“ válce s krátkou životností a obložení brzdových bubnů byla nekvalitní. Velké kontroverze panovaly ohledně už zmíněného pneumatického ovládání řízení a řazení. Ač velmi usnadňovalo obě dvě činnosti, byla to technologie stále v plenkách a na celém tanku byla rozhodně tou nejporuchovější.

Zmíněná objednávka na 103 kusů měla být projednávána Ministerstvem národní obrany 5. listopadu 1937. Jelikož v ČKD i ve Škodovce už byla objednávka z části rozpracovaná, nezbylo komisi téměř jiné řešení než ji potvrdit, přičemž ČKD mělo dodat 52 a Škodovka 51 kusů. Finální termín pro předání posledních tanků byl kvůli zpožďující se Škodovce stanoven na 31. března 1938, ale poslední 3 tanky byly Československé vojenské správě dodány až 8. dubna 1938.²³

Tank jako takový samozřejmě nebyl levnou záležitostí a zatížení státního rozpočtu bylo více než evidentní. Pancéřové plechy pro korby byly válcovány ve dvou podnicích, ocelárně kladenské Poldiny huti a ocelárně Vítkovického horního a hutního těžířstva, a kvůli tomu se cena tanků lišila. Plně vybavený LT vz.35 z Kladna vycházel na 741 512 korun a tank z Vítkovic na 744 712 korun. Největší část z ceny tvořila hlavně hrubá, nekompletní „stavba“ (tedy nevyzbrojená a nevystrojená), která přišla na 524 640 korun a řada věcí se musela dokupovat. Například kanón ÚV (útočné vozby) vzor 34 kalibru 37 mm stál 102 700 korun, 58 800 zase těžké kulometry ZB vzor 35 nebo novější vzor 37, 7400 stála kanónová optika, 8 920 stály 2 zaměřovací kulometné dalekohledy, 1287 stál základní periskop. 675 korun neprůstřelná skla od firmy Thorax-Restex a například dalších 14 630 korun stály náhradní součástky pro výzbroj.²⁴ Za všech 298 kusů tak stát zaplatil značnou částku.

Po dodání všech tanků bylo třeba je zařadit do určitých jednotek a skupin. Československá armáda měla 3 Pluky útočné vozby, z nichž ten 1. obdržel 197 vozidel, 2. pluk 49 kusů a

²³PEJČOCH, Ivo. *Lehké tanky: dějiny vývoje a nasazení lehkých tanků od první světové války do současnosti*. Vyd. 1. Cheb: Svět křidel, 2012. Svět křidel. ISBN 978-80-87567-18-0. s. 41.

²⁴PEJČOCH, Ivo a Oldřich PEJS. *Obrněná technika*. České vyd. 1., V nakl. Ares 1., V nakl. Jan Vašut 1. Praha: Vašut, 2005. ISBN 80-7236-429-4. s. 41.

konečně 3. pluk zbývajících 52 tanků různých evidenčních čísel.²⁵ Na útvarech začal tímto probíhat intenzivní výcvik nových osádek tanků, které měly brzy předvést, co se naučily. Už od května 1938 se totiž některé LT vz.35 musely podílet na udržování pořádku v československém pohraničí, které bylo obýváno z většiny Němci. Došlo i na několik konfliktů se sudetoněmeckým freikorpssem, přičemž kromě tanků byly také nasazeny tančíky a obrněné automobily. Bylo to právě v této kritické době, kdy byla část tanků přezbrojována novými těžkými kulometry ZB vzor 37 místo staršího vzoru 35.²⁶ To se dělo na garančních opravách ve výrobních závodech, ale i přímo v polních podmínkách. Docházelo ke zmatkům, a některé stroje tak na krátkou dobu byly dokonce bez kulometné výzbroje a otevřená kruhová lafeta pro kulomet musela být zaslepena pancéřovým plechem kulatého tvaru. Ještě další zmatky, i když ne tak zásadní, způsobilo vytvoření dalšího, 4. Pluku útočné vozby s velitelstvím v Kolíně, jenž měl od 1. pluku obdržet 47 LT vz.35.²⁷

2.3 TECHNICKÝ POPIS LT VZ.35

Zmíněná skupina II-a tedy představovala lehký tank, určený pro manévrovací boj v terénu v součinnosti s pěchotou a dalšími tanky.

K pasivní ochraně tanku byly používány cementované pancéřové desky, které byly na konstrukci nýtovány, ne svařovány jako například u strojů německých. Vpředu pak měl pancíř tloušťku 25 mm a vzadu a z boků 16 mm. Plochy, které byly sklopeny pod úhlem větším než 30 stupňů, dovozovaly použít pancíř tenčí, konkrétně 12 mm. Bylo to samozřejmě proto, že projektil se po takto naúhlované ploše zkrátka svezl a nepenetroval ji. Nejslabší byly strop spolu s podlahou a dosahovaly tloušťky 8 mm. Uvnitř korby byla jakási přepážka, taktéž z pancíře, která oddělovala motorový prostor od toho pro osádku. V této přepážce bylo několik otvorů, které dovozovaly přístup k určitým důležitým součástem motoru.²⁸

²⁵LT vz.35. *Panzernet* [online]. [cit. 2016-03-25]. Dostupné z: <http://www.panzernet.net/panzernet/stranky/tanky/pz35t.php>

²⁶FRANCEV, Vladimír a Charles K KLIMENT. *Škoda LT vz.35*. 1. vyd. Ilustrace Stanislav Mach, Vít Hugo Martínek, Marcela Bílá, Miroslav Bílý. Praha: MBI, 1995. ISBN 80-901263-8-3. s. 11.

²⁷PEJČOCH, Ivo a Oldřich PEJS. *Obrněná technika*. České vyd. 1., V nakl. Ares 1., V nakl. Jan Vašut 1. Praha: Vašut, 2005. ISBN 80-7236-429-4. s. 42.

²⁸FRANCEV, Vladimír a Charles K KLIMENT. *Škoda LT vz.35*. 1. vyd. Ilustrace Stanislav Mach, Vít Hugo Martínek, Marcela Bílá, Miroslav Bílý. Praha: MBI, 1995. ISBN 80-901263-8-3. s. 53.

Osádka tanku se v československém podání skládala za 3 mužů. Řidič seděl v přední části vpravo, vedle něj pak radista, který obsluhoval vysílačku a trupový kulomet. Výhled řidiče zajišťoval přední a boční průzor, radista pak měl jen průzor přední a trochu menších rozměrů než řidič. Radista s řidičem do tanku nalézali skrz poklop nad hlavou řidiče. Opustit ho mohli navíc nouzovým průlezem v podlaze nebo i přes velitelskou věž. Na korbě seděla plně otáčivá věž, pancéřováním stejně silná jako korba, tedy vpředu 25 mm a vzadu a z boků 16 mm. Strop měl opět milimetrů 8. Věž byla místem velitele tanku. V československé verzi tohoto stroje toho velitel rozhodně neměl na práci málo. Musel pozorovat okolí skrze 4 periskopy ve velitelské věži, kterou nastupoval do tanku. Navíc samozřejmě musel střílet z lafetovaného kanónu, střílet z koaxiálního těžkého kulometu, pokud to bylo potřeba, obě tyto zbraně nabíjet a jako velitel samozřejmě velet ostatním členům osádky. Ve stropu věže se pak nacházel ještě otvor pro signalizaci praporky. Poměrně komfortní byly sedačky řidiče a radisty, kteří měli svoje místo na kožených polstrovaných sedadlech a jako opěradlo jim sloužil široký kožený pás. Trochu horší to měl velitel, jenž musel sedět na sedačce cyklistického typu, zavěšené na 3 řetízkách. Němci tento posed změnili a velitel a nový člen osádky, nabíječ, dostali pohodlnější sklopné sedačky.²⁹

K vnitřní výbavě tanku samozřejmě patřila radiostanice vz.35 s příslušenstvím. Ta měla garantovaný dosah 2 km a fungovala jako telegrafická stanice. Signál se přenášel přes prutovou anténu, jež byla uchycena na levém předním rohu korby. Němci tuto stanici později nahradili svými rádii, Fu 2 a Fu 5. Další věcí, kterou okupanti značně vylepšili, byla vnitřní komunikace osádky. Českoslovenští tankisté k tomuto účelu museli používat jednoduché světelné kódy, jež zobrazovala trojice barevných žárovek uvnitř tanku – červená, zelená a modrá. To němečtí tankisté už dostali vnitřní interkom. Takže veškerá komunikace v tanku probíhala přes sluchátka a k nim připevněný mikrofon.³⁰

Do dalšího vybavení tanku spadala například lopata a krumpáč, které měly místo nad levým blatníkem. Nutné také bylo s sebou vozit mechanický zvedák na 8 tun a klíč na

²⁹FRANCEV, Vladimír a Charles K KLIMENT. *Škoda LT vz.35*. 1. vyd. Ilustrace Stanislav Mach, Vít Hugo Martínek, Marcela Bílá, Miroslav Bílý. Praha: MBI, 1995. ISBN 80-901263-8-3. s. 54.

³⁰PEJČOCH, Ivo. *Lehké tanky: dějiny vývoje a nasazení lehkých tanků od první světové války do současnosti*. Vyd. 1. Cheb: Svět křídel, 2012. Svět křídel. ISBN 978-80-87567-18-0. s. 45.

utahování pásů. 6 metrové ocelové tažné lano dokázalo zvládnout tah 10 tun a také tvořilo nedílnou součást vybavení každého kusu.³¹

Na samotnou kapitolu by vydal popis výzbroje, ale pokusím se to zkrátit. Hlavní zbraň samozřejmě tvořil kanón 3,7 cm vz.34 ÚV, který byl lafetován v plně otočné věži a náměr měl od -10 stupňů do +25. Na svou dobu se jednalo o velmi výkonnou zbraň, která byla schopna ohrozit jakéhokoliv obrněnce své doby. Doplňkovou výzbroj tvořily 2 těžké kulometry ZB vz.35 a u novějších strojů ZB vz.37. Jeden z nich byl spřažen s hlavní zbraní a druhý byl lafetován v předním pancíři korby. Kanón pocházel z plzeňské Škodovky a kulometry ze Zbrojovky Brno. Věžové zbraně se zaměřovaly obě dvě pomocí jednoho dalekohledu, kulomet v trupu měl svůj vlastní. Všechny zbraně bylo možné zaměřovat i přes mechanická mířidla, ale k tomu bylo nutno odstranit pancéřové záslepky a v praxi se to nepoužívalo. Otáčení věží, a tím pádem zaměřování kanónu se provádělo otáčením kolečka, které přes zuby hýbalo s celou věží. V případě poruchy tohoto zařízení bylo dokonce možné s věží hýbat pouze pomocí lidské síly. Dovolovala to její relativně nízká hmotnost. Náboje byly uloženy v postranních přihrádkách a vystřílené nábojnice padaly do koženého vaku, upevněného pod závěrem kanónu. Československé tanky s sebou do boje vezly 78 nábojů do kanónu a 2 700 do kulometu.³² Němci tyto počty snížili na 72 střel do hlavní zbraně a 1 800 nábojů do kulometů.³³

Tank byl poháněn čtyřdobým čtyřválcovým zážehovým motorem s vodním chlazením, který poskytoval minimální výkon 88 kW při 1 800 ot/min a měl obsah 8,6 l. Tento agregát mohl pracovat na benzín nebo dynalkol.³⁴ Motor se uváděl do chodu přes zapalování značky Scintilla, případně pak v nouzi klikou z vnitřku bojového prostoru. Hlavní nádrž pobrala 124 litrů paliva a u boční stěny bojového prostoru se nacházela ještě pomocná, která v sobě měla dalších 29 litrů. Všechna síla tohoto motoru se pak přes převodovou skříň hnala na zadní nápravu tanku. Konkrétně tedy na zadní hnací kola. Vpředu kola doplňovala kola napínací a uprostřed podpurné nosné kladky, na kterých z každé strany tanku ležel pás s udávanou životností až 6 500 kilometrů. Pohybové ústrojí pak

³¹FRANCEV, Vladimír a Charles K KLIMENT. *Škoda LT vz.35*. 1. vyd. Ilustrace Stanislav Mach, Vít Hugo Martínek, Marcela Bílá, Miroslav Bílý. Praha: MBI, 1995. ISBN 80-901263-8-3. s. 58.

³²LT vz.35. *Panzernet* [online]. [cit. 2016-03-25]. Dostupné z: <http://www.panzernet.net/panzernet/stranky/tanky/pz35t.php>

³³FRANCEV, Vladimír a Charles K KLIMENT. *Škoda LT vz.35*. 1. vyd. Ilustrace Stanislav Mach, Vít Hugo Martínek, Marcela Bílá, Miroslav Bílý. Praha: MBI, 1995. ISBN 80-901263-8-3. s. 59.

³⁴Lihobenzínové palivo.

kompletovalo 8 párů pojezdových koleček s gumovými obručemi, které byly vždy ve dvojicích uchyceny z opačné strany kyvného ramena. Tato ramena byla tedy na každé straně tanku dvě. Specialitou pak byla zvláštní neodpružená kladka stejné konstrukce a rozměru jako kolečka pojezdová, která pomáhala tanku najet na vysokou překážku. Pásky měly šířku 32 cm a díky středovému zubu bylo velmi těžké je „shodit“.

Další specialitou bylo už zmíněné pneumatické řízení a řazení. K tomu se využíval stlačený vzduch, který se v tanku ukládal do tlakové nádoby o obsahu 18 l a vyráběl se pomocí kompresorů.³⁵ Tato technická vymoženost velmi usnadnila fyzickou námahu, kterou musel jinak řidič při řízení překonávat. Takto šlo vše velmi zlehka a snadno. K samotnému řízení byly používány dvě směrové páky.

2.4 MNICHOV A 2. REPUBLIKA

Kvůli zahraničně politické situaci se zcela mimořádně po vyhlášení mobilizace československé branné moci MNO rozhodlo, že objednání dalších 105 kusů LT vz.35 je důležitým krokem k doplnění chybějícího stavu útočné vozby. Avšak podpis a přijetí mnichovského diktátu a jeho následky naši politickou i vojenskou situaci naprosto změnilly a potřeba nových tanků už pochopitelně nebyla na prvním místě, a proto byla objednávka počátkem října 1938 zrušena. Právě naopak, československá armáda hledala cestu, jak se alespoň nějakého počtu tanků zbavit, a potencionálních kupců bylo hned několik. Zájem projeví třeba Poláci nebo Afghánci, ale tyto obchody nakonec neproběhly. Například Rumunsku ale bylo dodáno 126 nových tanků, které Rumuni používali pod názvem R-2.³⁶ Pozornost československé LT vzbudily i v Sovětském svazu. Byly tam na zkouškách předvedeny 2 kusy s úspěšnými výsledky a Rusové objednávku opravdu vypracovali, ale jen na 1 jediný kus. Bylo tedy jasné, že chtějí pouze okopírovat československý stroj a začít ho vyrábět ve svých továrnách bez zakoupené licence, a proto domácí strana z obchodu nakonec vystoupila.

Tanky útočné vozby se měly po mnichovské dohodě původně stáhnout na základy do mírového postavení, ale situace na hranicích s Maďarskem jim v tom zabránila. Na Slovensku a v Podkarpatské Rusi totiž reálně hrozil vpád oddílů maďarské armády.

³⁵FRANCEV, Vladimír a Charles K KLIMENT. *Škoda LT vz.35*. 1. vyd. Ilustrace Stanislav Mach, Vít Hugo Martínek, Marcela Bílá, Miroslav Bílý. Praha: MBI, 1995. ISBN 80-901263-8-3. s. 57.

³⁶PEJČOCH, Ivo. *Lehké tanky: dějiny vývoje a nasazení lehkých tanků od první světové války do současnosti*. Vyd. 1. Cheb: Svět křidel, 2012. Svět křidel. ISBN 978-80-87567-18-0. s. 44.

Slovenská posádka musela být posílena dvěma tankovými prapory z Čech, jež disponovaly právě LT vz.35. Nicméně tanky zde zatím nasazeny nebyly. Naopak těžké boje proběhly na území Podkarpatské Rusi s maďarskými teroristy, kde musel být nasazen kombinovaný prapor útočné vozby 7, který kromě dvou rot LT vz.35 disponoval také obrněnými automobily OA vz.27 a OA vz.30.³⁷ V únoru 1939 bylo rozhodnuto o zrušení ostrahy hranic a stažení většiny posil a na hranicích byly prozíravě zanechány rota tanků a rota obrněných automobilů. Ve dnech 14. – 17. března 1939 se zanechané jednotky střetly s postupujícími oddíly maďarské armády a povstaleckými skupinami ukrajinské Siče.³⁸ Ve směru na Užhorod s Maďary bojovalo 6 LT vz.35. Maďarský postup se zde podařilo zastavit a česká armáda se mohla spořádaně stáhnout na východní Slovensko. Lehké tanky vzor 35 byly použity proti Maďarům ještě jednou. 15. března totiž zaútočily jihozápadně od Chustu, kam předchozí večer dorazily 2 kusy LT vz.35 se skupinou továrních mechaniků, kteří byli vedeni zástupcem Škodovky, Ing. Erikem Fialou. Jednalo se o 1 prototyp a 1 sériový vůz, které se vracely ze zmíněných předváděcích zkoušek přes Rumunsko ze SSSR.³⁹ Původní plán zněl dojet do Prešova a potom vlakem do Plzně, ale toho už se ani jeden tank nedočkal. Stroje byly nasazeny u obce Fančíkovo a sériový kus byl bohužel zasažen protitankovou palbou, pravděpodobně protitankovým dělem. Tank nakonec vyhořel a byl ukořistěn Maďary (viz. příloha č.5). Prototyp byl donucen spolu s ostatními vojáky ustoupit do Rumunska přejetím mostu přes řeku Tisu. I zbývající tank byl 24. března polapen Maďary, ale to už bylo od slovenské armády.⁴⁰

2.5 NOVÉ TANKY PRO WEHRMACHT

Po obsazení českých zemí v březnu 1939 připadlo německé armádě nemálo vojenského materiálu. Kromě ručních zbraní a třeba pohraničního opevnění se jednalo samozřejmě také o obrněnou techniku, a tedy o vynikající československé tanky. Němci jich nakonec do svých řad začlenili 244 kusů, a to nejprve pod názvem Panzerkampfwagen III(t), následoval Panzerkampfwagen L.T.M.⁴¹ 35 a konečně finální název Panzerkampfwagen 35(t), přičemž písmeno „t“ zapadalo to standardního označování Němci ukořistěné

³⁷PEJČOCH, Ivo a Oldřich PEJS. *Obrněná technika*. České vyd. 1., V nakl. Ares 1., V nakl. Jan Vašut 1. Praha: Vašut, 2005. ISBN 80-7236-429-4. s. 42.

³⁸HOLUB, Ota. *Československé tanky a tankisté*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1980. Mars.s. 200.

³⁹Tamtéž s. 202.

⁴⁰FRANCEV, Vladimír a Charles K KLIMENT. *Škoda LT vz.35*. 1. vyd. Ilustrace Stanislav Mach, Vít Hugo Martínek, Marcela Bílá, Miroslav Bílý. Praha: MBI, 1995. ISBN 80-901263-8-3. s. 18.

⁴¹Leichte Tank Muster

techniky a znamenalo tschechisch – český.⁴² Nutno říci, že tanky nezabavili všechny, ale že 52 kusů bylo ponecháno samostatně armádě Slovenského státu. Zbývající 2 kusy do počtu 298 se podařilo ukořistit Maďarům během březnových bojů v roce 1939.⁴³

Ještě v březnu byly tanky podrobeny zkouškám v Milovicích a byly shledány jako stroje účinné, nicméně náročné na údržbu a značně poruchové. Ani Němcům samozřejmě neušla technická vyspělost pneumatického ovládání řazení a řízení, ale pochopitelně ani jeho složitost a náchylnost k poruchám. Nevýhodu spatřovali také v nýtovaném pancéřování. Hrozilo totiž, že pokud by byl nýt zasažen přímo, mohl by se vytrhnout a poletovat po vnitřním prostoru tanku, což by pro osádku zcela jistě nebylo příjemné. Pochválena ale byla například manévrovatelnost a životnost pásů. Nicméně výsledek zkoušek byl takový, že sériová produkce tohoto typu pokračovat nebude a zaměří se spíše na LT vz.38, o tom ale až v jiných kapitolách.

Převzaté stroje musely nutně obdržet nové komponenty a celkově být upraveny k obrazu německému. Některé stroje musely být nejprve odeslány do Prahy a Plzně na opravy, jelikož postrádaly například dělové či kulometné optiky nebo lafety. Hned poté byla ze všech strojů vymontována československá vysílačka a byla nahrazena radiem německého původu – radiostanicí Fu 5, která samozřejmě dovozovala komunikovat s ostatními německými vysílačkami.⁴⁴ Tank však trpěl na špatné odrušení signálu, což znemožnilo plné využití německých stanic. Rovněž velkou změnou, kterou Němci zavedli, bylo navýšení počtu osádky o jednoho člena. K původním třem členům (řidič, velitel a střelec) přibyl ještě nabíječ, který velmi zefektivnil maximální možnou rychlost palby (až 4x rychlejší). Toto bylo však vykoupeno menším množstvím vezeného střeliva a také snížením komfortu uvnitř tanku. Do věže tedy byla namontována další sedačka, kterou však nabíječ v praxi používal jen při přesunech, v bojových situacích musel vždy být na nohou, aby mohl pohodlně a efektivně nabíjet kanón. Kromě těchto změn bylo ještě na stroj dodáváno standardní německé světlo Notek, přídatné držáky na zadních blatnících na palivové kanystry a také bylo vyměněno zapalování Scintilla za zapalování Boschovo.⁴⁵ Jinak byly

⁴²PEJČOCH, Ivo a Oldřich PEJS. *Obrněná technika*. České vyd. 1., V nakl. Ares 1., V nakl. Jan Vašut 1. Praha: Vašut, 2005. ISBN 80-7236-429-4. s. 44.

⁴³LT vz.35. *Fronta* [online]. [cit. 2016-03-26]. Dostupné z: <http://www.fronta.cz/lt-vz-35>.

⁴⁴FRANCEV, Vladimír a Charles K KLIMENT. *Škoda LT vz.35*. 1. vyd. Ilustrace Stanislav Mach, Vít Hugo Martínek, Marcela Bílá, Miroslav Bílý. Praha: MBI, 1995. ISBN 80-901263-8-3. s. 20.

⁴⁵Tamtéž.

stroje samozřejmě zbaveny původní československé tříbarevné kamufláže a natřeny klasickou německou polní šedí. Několik kusů také bylo předěláno na zvláštní velitelské verze, tzv. Panzerbefehlswagen⁴⁶35(t). Na takový tank byla nad motor přidána velká trupová anténa a byl odebrán trupový kulomet, aby uvolnil místo výkonné velitelské vysílače Fu 8.

2.6 BOJOVÉ NASAZENÍ

Německá armáda před útokem na Polsko disponovala z původních 244 kusů už jen 202 tanky. Několik kusů totiž bylo přiděleno Waffen Schutzstaffel (dále jen SS), konkrétně divizi Totenkopf a dalších 26 kusů pak bylo odesláno do Bulharska. Nicméně všechny stroje nebyly nasazeny a útoku proti Polsku (Fall Weiss⁴⁷) se zúčastnilo 75 Panzerkampfwagen L.T.M. 35 (název Panzerkampfwagen 35(t) byl oficiálně přijat až v lednu 1940) základní verze plus dalších 6 strojů velitelského typu pod 11. tankovým plukem a dalších 39 strojů včetně dvou velitelských verzí pod samostatným 65. tankovým praporem.⁴⁸ Obě tyto jednotky pak spadaly pod 1. lehkou divizi. Stroje si v boji vedly poměrně dobře, střepinám granátů a protitankovým puškám odolávaly bez větších problémů. Co však problém představovalo, byly 37 mm kanóny, které už si s 25 mm předním pancéřováním lehce poradily. Přestože 77 poškozených strojů se může zdát jako velmi vysoké číslo, většinou byly na vině menší poruchy pojezdového ústrojí a naprostá většina strojů byla opravena a vrácena do stavu armády. Skutečně ztraceno bylo pouhých 7 kusů.⁴⁹

V říjnu 1939 byla 1. lehká divize přejmenována na 6. tankovou divizi a právě ta byla nasazena ve francouzském tažení (Fall Gelb⁵⁰). Ta v tu dobu disponovala 118 tanky základní verze a 14 velitelskými stroji.⁵¹ Na všech strojích už proběhly standardní německé úpravy a tanky také nesly více náhradních článků pásů a gumových obručí kol, které často trpěly opotřebením. 6. divize snadno pronikla přes Ardenské pohoří, které bylo do té doby kvůli svému terénu považováno pro tanky za neprostupné, a již 15. května překročila

⁴⁶Německy obrněný velitcí vůz.

⁴⁷Německy Bílý plán.

⁴⁸PEJČOCH, Ivo. *Lehké tanky: dějiny vývoje a nasazení lehkých tanků od první světové války do současnosti*. Vyd. 1. Cheb: Svět křídél, 2012. Svět křídél. ISBN 978-80-87567-18-0. s. 46.

⁴⁹PEJČOCH, Ivo a Oldřich PEJS. *Obrněná technika*. České vyd. 1., V nakl. Ares 1., V nakl. Jan Vašut 1. Praha: Vašut, 2005. ISBN 80-7236-429-4. s. 44.

⁵⁰Německy Žlutý plán.

⁵¹PEJČOCH, Ivo a Oldřich PEJS. *Obrněná technika*. České vyd. 1., V nakl. Ares 1., V nakl. Jan Vašut 1. Praha: Vašut, 2005. ISBN 80-7236-429-4. s. 44.

řeku Mázu. Posledních bojů se pak zúčastnila při dobývání města Epinal, které padlo 21. června. Za další 4 dny pak Francouzi podepsali kapitulaci. Přestože se československé stroje účastnily těžkých bojů včetně obklíčení spojeneckých vojáků v přístavu Dunkerque, za celou dobu bylo poškozeno pouze 45 strojů, z toho však jen 11 neopravitelně.⁵²

Panzerkampfwagen 35(t) se dokonce zúčastnil i útoku na Sovětský svaz (operace Barbarossa), což se však mělo brzy ukázat jako poslední tažení tohoto typu. Na začátku operace měla 6. tanková divize ve svých řadách 155 běžných kusů a 5 kusů velitelských a bojovala v rámci Skupiny armád Sever v pobaltských státech a severních oblastech Sovětského svazu směrem na Leningrad. Tanky na sobě nesly navíc další kanystry s palivem a množství různých náhradních dílů a vyprošťovacího zařízení. V Rusku ale začaly ztráty citelně přibývat. Hned druhý den útoku se 6. tanková divize střetla s 2. sovětskou tankovou divizí, která kromě lehkých tanků T-26 disponovala asi 20 kusy tanků KV 1 a KV 2.⁵³ Při překonávání řeky Dubisy se divize dostala pod palbu silných 152 mm houfnic, jež byly lafetovány na tancích KV 2. Pancéřování německých tanků té doby nemělo žádnou šanci těmto obrovským granátům odolat, a stejně tak 37mm kanóny neměly šanci těžké tanky KV prorazit. Proto muselo být dopraveno několik kusů 88 mm kanónů, které už si se sovětskými tanky poradily. Dílo zkázy dokonala 1. tanková divize přivolaná na pomoc, která pomocí PzKpfw III a IV obešla bok sovětské divize, a první tanková bitva této operace tak mohla skončit pro Němce úspěšně. Už v září 1941 byly však ztráty na čísle 47 Panzerkampfwagen 35(t) a situace se neměla zlepšit. V listopadu 1941 byla divize přesunuta ke Skupině armád Střed na moskevský směr a některá vozidla bojovala dokonce až na předměstí Moskvy. V tu chvíli jim však začal citelně docházet dech. Nejenže začaly potkávat ruské střední tanky T-34, které byly obecně všem lehkým tankům znatelně nadřazeny, ale v ruské zimě se ještě více projevila poruchovost pneumatického systému v tanku. Nezamrzalo však jen to, ale i chladicí kapalina, olej a někdy dokonce i palivo, pokud nemělo správně přísady proti zamrznutí. Problém s benzínem už však neměly jen stroje československého původu, nýbrž i ty německé. Během útoku na Moskvu pak byly ztraceny téměř všechny tanky z 6. tankové divize a vojáky byla posměšně nazývána

⁵²FRANCEV, Vladimír a Charles K KLIMENT. *Škoda LT vz.35*. 1. vyd. Ilustrace Stanislav Mach, Vít Hugo Martínek, Marcela Bílá, Miroslav Bílý. Praha: MBI, 1995. ISBN 80-901263-8-3. s. 22.

⁵³PEJČOCH, Ivo. *Lehké tanky: dějiny vývoje a nasazení lehkých tanků od první světové války do současnosti*. Vyd. 1. Cheb: Svět křidel, 2012. Svět křidel. ISBN 978-80-87567-18-0. s. 47.

jako „6. tanková pěší divize“.⁵⁴ Divize byla konečně stažena v dubnu 1942 na odpočinek do Francie a také k opětovnému vyzbrojení. Po těchto bojích byly tanky definitivně vyřazeny z prvních linií a už se tam nikdy nevrátily. Soustředěny pak byly ve Vídeňském arzenálu a byly dle potřeby rozesílány policejním oddílům a oddílům bojujícím s partyzány různě po třetí říši.

2.7 SLOVENSKÉ LT VZ.35

Po vytvoření protektorátu Čechy a Morava se Slovensko osamostatnilo a vznikla Slovenská republika. Jak už bylo zmíněno, nové armádě připadlo z československých LT vz.35 52 kusů ze stavu Pluku útočné vozby 3 v Turčianském Svätém Martině. Tehdy ale nebylo jasné, zda Němci zanechají tanky provozuschopné a zda budou mít potřebu slovenské armádě tyto moderní stroje ponechat. Nakonec se tak za příslibu vojenské pomoci stalo.

Tanky byly málem nasazeny hned v prvních dnech samostatnosti republiky. Maďarská armáda využila aktuálních politických zmatků a po ústupu československé armády z Podkarpatské Rusi napadla 23. března 1939 slovenské území.⁵⁵ Narychlo zformované slovenské jednotky byly posíleny četou lehkých tanků se 3 LT vz.35. Společně s pěchotou se pak skupina přesunula k obcím Hnojné a Závadka, ale než mohli provést rozhodující útok, bylo s Maďary uzavřeno příměří, a tanky se tak vlastně ani do skutečného boje nedostaly. Tankisté pak pouze hlídkovali u Michalovců podél nově vytvořené hranice s Maďarskem.

15. května 1939 byl Pluk útočné vozby 3 přetvořen v slovenský Prapor útočné vozby.⁵⁶ Sídlo nové bojové skupiny bylo v martinských kasárnách, ale dislokováno zde bylo pouze 42 kusů LT vz.35, jelikož 9 strojů v té době procházelo garančními opravami ve Škodových závodech, a tam také byly Němci zabaveny a na Slovensko se už tedy nevrátily. Zbývající 1 kus se nacházel schovaný na dvoře školy v Tisovci, skrytý před německýma očima. Původní číslo 52 tanků se ale shodou náhod brzy podařilo naplnit. Slováci totiž internovali nejdříve 6 a potom 3 kusy LT vz.35 od bývalé československé armády, která na slovenské

⁵⁴6. tanková divize. *Válka* [online]. [cit. 2016-03-27]. Dostupné z: <http://forum.valka.cz/topic/view/3804/6-tankova-divize-1939-1945>.

⁵⁵PEJČOCH, Ivo a Oldřich PEJS. *Obrněná technika*. České vyd. 1., V nakl. Ares 1., V nakl. Jan Vašut 1. Praha: Vašut, 2005. ISBN 80-7236-429-4. s. 46.

⁵⁶Tamtéž.

území ustoupila z Podkarpatské Rusi, a koncem května tak opravdu bylo v kasárnách v Turčianském Svätém Martině prvotních 52 lehkých tanků vzor 35.⁵⁷

Na polské tažení Slováci vyčlenili 3 pěší divize a celkem 13 tanků LT vz.35, které nakonec všechny spadaly pod 3. motorizovaný oddíl tzv. Rychlé skupiny pplk. Jána Imra.⁵⁸ Slováci měli za úkol zajistit linii Krosno – Rymanów – Sanok – Lesko, tudíž relativně malé území. Pro slabý odpor polské armády, která se musela soustředit na hlavní směry německého útoku, tanky opět nemusely být bojově nasazeny. Po kapitulaci Polska si Slováci od Škodových závodů vyžádali mechaniky na dílčí opravy tanků v kasárnách a ty byly opravdu do konce podzimu 1939 opraveny. Slovensko dokonce plánovalo vytvořit objednávku na další kusy LT vz.35, ale Škodovka byla tak zatížená prací pro wehrmacht, že k ničemu takovému nakonec nedošlo.

Tažení proti Francii se žádný slovenský tank nezúčastnil, a proto tanky stály ladem až do léta 1941, kdy se zapojily do útoku proti Sovětskému svazu. Ještě předtím, 15. února 1940, došlo k reorganizaci tankové struktury. Prapor útočné vozby a Prapor kanónů proti útočné vozbě byly sloučeny do nového slovenského Pluku útočné vozby. Do SSSR tak nejprve vyrazila sestavená Rychlá skupina, jež disponovala asi 30 kusy LT vz.35, a koncem června pak ještě Rota tanků č. 11, která spadala pod slovenskou polní armádní skupinu a ta měla ve svých řadách minimálně 15 dalších kusů zmíněného tanku.⁵⁹ Hlavní bojové nasazení probíhalo ze začátku operace Barbarossa v prostoru ukrajinského Lipovce, kde probíhaly těžké boje s vojáky Rudé armády. Tanky v zásadě opět potvrzovaly své kvality, ale i neduhy. Kompletně zničeny byly 3 nebo 4 tanky (zdroje se rozcházejí) a minimálně dalších 5 bylo velmi těžce poškozeno, ale pravděpodobně později opraveno. Během ruského tažení někteří protifašističtí slovenští důstojníci už zřejmě měli v hlavě lehkou představu slovenského povstání, a často tak byly tanky posílány zpět na Slovensko na domovskou základnu kvůli různým menším poruchám. Cílem tohoto jednání byla pravděpodobně snaha uchovat co nejvíce bojeschopných tanků pro případné budoucí boje proti nacistům. Po stažení všech tankových jednotek na Slovensko na konci roku

⁵⁷PEJČOCH, Ivo. *Lehké tanky: dějiny vývoje a nasazení lehkých tanků od první světové války do současnosti*. Vyd. 1. Cheb: Svět křidel, 2012. Svět křidel. ISBN 978-80-87567-18-0. s. 45.

⁵⁸FRANCEV, Vladimír a Charles K KLIMENT. *Škoda LT vz.35*. 1. vyd. Ilustrace Stanislav Mach, Vít Hugo Martínek, Marcela Bílá, Miroslav Bílý. Praha: MBI, 1995. ISBN 80-901263-8-3. s. 37.

⁵⁹Tamtéž s. 38.

1941 byly všechny LT vz.35 vyřazeny z první linie a už se tam nikdy nevrátily. Nadále byly používány pouze jako výcvikové stroje, a notně tak chátraly.

Na začátku Slovenského národního povstání bylo v kasárnách v Turčianském Svätém Martine dislokováno 45 kusů LT vz.35.⁶⁰ Naprostá většina z nich ale byla z různých příčin nepojízdných. Narychlo opravit se podařilo pouze 8 kusů, které si proti Němcům statečně, i když ne moc úspěšně, zabojovaly. Například v noci na 3. září 1944 se slovenská tanková četa (3 tanky) posílená dalším opraveným LT vz.35 střetla se dvěma PzKpfw IV. Slovenský velitelský tank po 2 zásazích vzplál a následně explodoval. Další 2 tanky byly také vyřazeny nepřátelskými obrněnci a poslední kus byl zničen palbou 37 mm protitankového děla.⁶¹ Nečekaně ztracené 4 tanky samozřejmě znamenaly problémy. Německá převaha jak v počtu mužů, tak i v počtu kvalitní vojenské techniky byla zkrátka příliš značná. Několik tanků také bylo zakomponováno do obrněných vlaků, nebo působilo jako součást stálého opevnění.

⁶⁰PEJČOCH, Ivo a Oldřich PEJS. *Obrněná technika*. České vyd. 1., V nakl. Ares 1., V nakl. Jan Vašut 1. Praha: Vašut, 2005. ISBN 80-7236-429-4. s. 49.

⁶¹Tamtéž.

3 LT vz.38

3.1 VÝVOJ LEHKÉHO TANKU VZ.38

V důsledcích mezinárodní situace se jevilo jako nadmíru jasné, že obrněných, konkrétně tankových jednotek nemá československá armáda dostatek, a bylo proto nutné objednat další stroje. 20. října 1937 se konala porada vojenských činitelů a ti se shodli, že namísto objednání dalších strojů LT vz.35 bude lepší, vypsát soutěž na tank nový.⁶² Značná část důstojníků sice orodovala za typ, který už v armádě zaveden byl, ale tomu nakonec zlomilo vaz poruchové pneumatické řízení a řazení. Byla tedy vypsána nová veřejná soutěž o lehký tank československé armády. Zúčastnily se jí opět obě dvě velké zbrojovky, Škodovy závody v Plzni a pražská ČKD. Škodovka ve vývoji lehce zaspala a její nové prototypy byly vlastně jen přepracované Š-IIa, které byly použity už při soutěži, z níž vzešel LT vz.35. Tyto prototypy nesly název Š-IIa R1, který měl podstatně zesílený podvozek, a Š-IIa R2, který měl vylepšenou pětistupňovou převodovku.⁶³ ČKD zacítila velkou příležitost Škodovce oplatit porážku z minulé soutěže a představila tanky, na kterých už pracovala delší dobu. Na přelomu let 1934-1935 totiž ČKD dostala zakázku až z dalekého Íránu.⁶⁴ Výsledkem vývoje se stal tank TNH, jenž se opravdu v 50 kusech vyexportoval do zmíněné země jako velmi pokrokový typ. V domácí soutěži tedy ČKD představila lehce vylepšený typ, který nesl název TNH-S. Tento prototyp se od íránského typu lišil vlastně jen silnějším motorem (92 kW oproti 72 kW) a různými drobnostmi.⁶⁵

Zkoušky probíhaly opět v milovickém areálu a začaly 19. ledna 1938. Typ TNH-S během nich najezdil 5 580 km, zatímco škodovské typy pouze 2 800 a 3 400 km a velmi často trpěly na poruchy, hlavně hnacího ústrojí.⁶⁶ O vítězném prototypu tedy nemohlo být pochyb. Ještě před zkompletováním objednávky si však vojenští pozorovatelé vyžádali na tanku jisté úpravy. Zejména šlo o zesílení přední desky na 25 mm místo pouhých 15 mm, které vyžadovala íránská armáda. Změny doznala také pojezdová kola, která byla

⁶²FRANCEV, Vladimír a Charles K KLIMENT. *Praga: LT vz.38, Pz.Kpfw. 38(t). 2.*, upr. vyd. Praha: MBI, c2002. ISBN 80-86524-01-9. s. 7.

⁶³PEJČOCH, Ivo. *Lehké tanky: dějiny vývoje a nasazení lehkých tanků od první světové války do současnosti*. Vyd. 1. Cheb: Svět křidel, 2012. Svět křidel. ISBN 978-80-87567-18-0. s. 74.

⁶⁴FRANCEV, Vladimír a Charles K KLIMENT. *Praga: LT vz.38, Pz.Kpfw. 38(t). 2.*, upr. vyd. Praha: MBI, c2002. ISBN 80-86524-01-9. s. 4.

⁶⁵Tamtéž s. 8.

⁶⁶PEJČOCH, Ivo. *Lehké tanky: dějiny vývoje a nasazení lehkých tanků od první světové války do současnosti*. Vyd. 1. Cheb: Svět křidel, 2012. Svět křidel. ISBN 978-80-87567-18-0. s. 74.

posunuta o 40 mm dopředu. Jinak ale vše vyhovovalo, a 20. dubna tak padla finální objednávka na 150 kusů tohoto tanku.⁶⁷ ČKD se vyslovila k dodání všech tanků do konce února 1939 při ceně 640 180 korun za jeden tank bez výzbroje a vybavení. Tato vysoká cena vojenské činitele šokovala, a proto celý květen jednali o jejím snížení. Nezdálo se jim hlavně navýšení ceny o 120 000 korun oproti o hodně složitějšímu typu LT vz.35. K menšímu úspěchu přece jen došlo a cenu se podařilo srazit o 20 000 korun. 27. července 1938 už tedy bylo opravdu s konečnou platností objednáno 150 kusů za cenu 620 146 korun s pancíři z Poldi-Kladno (100 kusů) a dalších 50 kusů s pancíři z Vítkovic za 619 517 korun.⁶⁸ Na tuto armádní objednávku bylo tedy vyčleněno necelých 93 000 000 korun.

Obě dvě hutní firmy měly zpoždění v dodávkách pancéřových plechů, takže vlastní montáž tanků se rozběhla až na samém sklonku existence Československa. Oficiálně označené tanky Lehký tank vzor 38 tak československá armáda vlastně nikdy nezařadila do výzbroje. Minimálně ne před 2. světovou válkou. V září 1938 byla kvůli zahraničně politické situaci dokonce sepsána další objednávka na 150 kusů, ale po mnichovské zradě se už jevila jako bezpředmětná, a byla opět zrušena.⁶⁹ Tanky však československé 2. republiky unikly jen o kousek. K 15. březnu 1938 bylo 10 kusů již téměř hotovo, ale nebyly vyzbrojeny, a proto i nadále zůstaly pouze v mateřském závodě v Libni.

3.2 EXPORT LT VZ.38

Kromě iránské armády, jejíž finální stroj ale nemůžeme označit jako LT vz.38, si tanku pražské ČKD všimlo ještě několik dalších zemí. Velmi zajímavě například vypadala jednání s hrdým Albionem. Slovo hrdý uvádím cíleně a za okamžik objasním proč. Prototyp TNH-S do Anglie vyrazil 28. února 1939 a najezdil tam dohromady téměř 500 km bez poruch. Proto je závěrečné hodnocení anglických odborníků více než zarážející: „*Pokus vyrobit nenápadné vozidlo s pozorovacími možnostmi, odolné proti střelbě pěchoty, vyústil ve stísněné bojové vozidlo s ovládním nedostačujícím našemu standardu.*“⁷⁰ Toto hodnocení ale hlavně ukazuje zastaralé přístupy k použití a konstrukci tanků v Anglii, jelikož československý výrobek na začátku roku 1939 patřil bez jakýchkoliv dohadů mezi ty

⁶⁷PEJČOCH, Ivo a Oldřich PEJS. *Obrněná technika*. České vyd. 1., V nakl. Ares 1., V nakl. Jan Vašut 1. Praha: Vašut, 2005. ISBN 80-7236-429-4. s. 109.

⁶⁸Tamtéž.

⁶⁹ŠRÁMEK, Pavel. *Československá armáda v roce 1938*. Brno: Společnost přátel československého opevnění, 1996. Fakta (Společnost přátel československého opevnění). s. 20.

⁷⁰FRANCEV, Vladimír a Charles K KLIMENT. *Praga: LT vz.38, Pz.Kpfw. 38(t)*. 2., upr. vyd. Praha: MBI, c2002. ISBN 80-86524-01-9. s. 11.

nejlepší lehké tanky na světě. Přítrž jednání s Angličany udělal však nakonec až německý zákaz z 5. června 1939.

Další exportní zkušenost už ale z valné většiny spadá do protektorátu Čechy a Morava. Koncem února 1939 totiž švédská firma Jungler kontaktovala ČKD se zájmem o lehký tank.⁷¹ Vzhledem k politické situaci se jí podařilo československé MNO přesvědčit o přenechání jedné třetiny z původní objednávky na 150 tanků LT vz.38. Po obsazení českých zemí už Švédové musejí jednat s ČKD, nyní přejmenovanou na Böhmishe-Mährische-Maschinenfabrik (dále jen BMM). V prosinci 1939 je konečně švédské komisi předveden zdokonalený prototyp TNH-S(P) a tak ji zaujme, že chce získat dokonce 90 kusů tohoto tanku. 21. března 1940 je pak podepsána objednávka na 90 strojů za 10 952 190 švédských korun a během dalšího půl roku je opravdu vypracována. V červenci však do zakázky vstupuje wehrmacht a celou švédskou sérii tanků zabavuje. Jako jediná cesta k realizaci obchodu se tak ukazuje prodej licence. Tento obchod 23. listopadu 1940 skutečně proběhl a BMM za něj utržil 810 000 říšských marek a navíc 70 800 marek za vzorový prototyp TNH-Sv.⁷² Švédové náš původní tank vyráběli pod označením Strv m/42 a nakonec ho měli v počtu 220 kusů.

3.3 TECHNICKÝ POPIS LT VZ.38

Lehký tank vzor 38 představoval koncepčně velmi vyspělý stroj s klasickou konstrukcí a kvalitním podvozkem. Hlavní výzbroj byla standardně lafetována v plně otočné věži. Pasivní ochranu opět zajišťovaly cementované pancéřové plechy o různé tloušťce. V základní československé verzi se jednalo o 25 mm na všech předních deskách, kromě těch s velkým sklonem. Jinak z boku a zezadu dosahoval pancíř převážně 15 mm. Plechy byly z naprosté většiny opět nýťované, pouze na plochách, u kterých se čekalo, že budou často sundávány (například kryt motoru), se objevily šroubové spoje. Do výše 1 metru byly nýty vodotěsné, aby umožnily průchod vodou. Pancéřová přepážka opět rozdělovala vnitřek tanku na bojový a motorový prostor. V přepážce byly klasické otvory pro přístup k důležitým součástem motoru. Pohonným agregátem tanku byl licenčně vyráběný motor Praga TNHP, jenž měl 6 válců a byl vlastně kopií švédského zážehového motoru Scania – Vabis typ 1664. Obsah byl necelých 8 litrů a agregát dokázal poskytnout 125 koňských sil

⁷¹FRANCEV, Vladimír a Charles K KLIMENT. *Praga: LT vz.38, Pz.Kpfw. 38(t). 2.*, upr. vyd. Praha: MBI, c2002. ISBN 80-86524-01-9. s. 12.

⁷²Tamtéž.

při 2 200 otáčkách za minutu. Chladilo se vodou. Palivo bylo čerpáno ze dvou nádrží, z nichž každá nesla 110 litrů. To dovoľovalo tanku ujet asi 220 km předtím, než musel znovu doplnit pohonné hmoty. Motor se startoval pomocí startéru Scintilla, který byl Němci stejně jako u předešlého modelu nahrazen zapalováním Bosch. V případě poruchy bylo možné motor nahodit pomocí kliky zvenčí, což byl rozdíl oproti LT vz.35, kde se klikou motor roztáčel zevnitř. Převodová skříň Praga – Wilson byla také licenčně vyráběná, a sice jak napovídá název, pomocí anglické licence. Planetová pětistupňová převodovka poskytovala 4 stupně pro jízdu vpřed a 1 pro jízdu vzad a v součinnosti s motorem o výkonu 92 kW dovoľovala vyvinout rychlost až 42 km/h na pevném povrchu.⁷³

Díky skvělému podvozku měl tank výborné manévrující schopnosti, a to hlavně v terénu. Pojezdové ústrojí tvořilo 8 pojezdových kol velkého průměru, kola hnací, kola vodící a 4 podpůrné kladky, na které dosedaly pásy. Oproti LT vz.35 můžeme pozorovat hned několik vylepšení. Složitý a poruchový podvozek byl nahrazen jednoduchými koly velkého průměru, jež byly odpruženy vždy ve dvojicích pomocí listových per. Další novinkou bylo převedení náhonu na předek. To znamená, že hnací byla kola přední a vodící byla zadní. Samotné pásy byly naopak lehce užší a měly na šířku jen 29,3 cm a garantovanou životnost minimálně 5 000 km. Rovněž pneumatické řízení bylo nahrazeno jednoduchým mechanickým a nevykazovalo takové četné poruchy jako předešlý lehký tank. Samotné řízení stroje probíhalo opět pomocí 2 pák.

Výzbroj by se mohla na první pohled zdát stejná jako u předchůdce, ale malé odlišnosti by se našly. Hlavní kanón měl sice také ráži 37 mm, ale jednalo se o zdokonalený typ vz.38 (Škodovkou označovaný jako typ A7). Ten byl společně s prvním těžkým kulometem lafetován ve věži a tyto dvě zbraně měly společné zaměřování. Kulomet druhý se nacházel klasicky v pancíři před radistou, jenž ho obsluhoval a měl svůj vlastní zaměřovací dalekohled. Jednalo se opět o výrobky brněnské zbrojovky, a sice o typ ZB vz.37. V případě poruchy zaměřovacích dalekohledů, které dokázaly obraz přiblížit až 2,6x⁷⁴, bylo možné odmontovat pancéřové záslepky u zbraní a střílet z nich pomocí mechanických

⁷³LT vz.38. *Panzernet* [online]. [cit. 2016-03-28]. Dostupné z: <http://www.panzernet.net/panzernet/stranky/tanky/pz38t.php>

⁷⁴FRANCEV, Vladimír a Charles K KLIMENT. *Praga: LT vz.38, Pz.Kpfw. 38(t). 2., upr. vyd.* Praha: MBI, c2002. ISBN 80-86524-01-9. s. 76.

mířidel. Předepsaný počet nábojů činil 90 střel do kanónu a 2 700 střel kulometných.⁷⁵ Kanón zaměřoval a spouštěl velitel/střelec a nabíječ doplňoval do zbraně střelivo. Kožený vak pod závěrem kanónu zachytával prázdné nábojnice a dovoloval se jich rychle zbavit v případě zaplnění tanku. Věž se otáčelo na kuličkovém ložisku pomocí kolečka přes převodový mechanismus a v případě poruchy bylo možné tento mechanismus odstavit a otáčet věží jen lidskou silou, neboť opět jako u předešlého typu to hmotnost věže dovolovala. Do standardního vybavení německých Panzerkampfwagen 38(t) ještě patřil jeden samopal MP 38 nebo MP 40 s osmi zásobníky.

Jak už bylo naznačeno, osádku oproti LT vz.35 tvořili poprvé v československém tanku 4 lidé. Vpředu korby seděl řidič, jehož úkoly byly jasné, a také radista, který obsluhoval radiostanici vzor 37 s dosahem až 5 km.⁷⁶ Jednalo se tedy o výkonnější vysílačku než v případě LT vz.35. K přenosu signálu sloužila 3 metrová anténa, uchycená zvenku. Na svá stanoviště se oba dva dostávali pomocí otvoru nad radistovou hlavou. Oba seděli na kovových polstrovaných sedačkách a výhled jim zajišťovaly průzory s pancéřovými kryty. Ten radistův byl pochopitelně o něco menší než řidičův. Ve věži pak svá místa měli velitel/střelec a nabíječ. Druhý jmenovaný měl svou práci v podstatě nejsnazší. Pouze dobíjel obě zbraně ve věži. To velitel musel střílet z obou zbraní, pozorovat okolí a ještě velet všem ostatním členům osádky. K pozorování mu sloužila velitelská věžička se 4 periskopy a navíc jeden vysouvací plně otočný periskop se zvětšením 2,6x.⁷⁷ Ve věžičce se ještě nacházel uzavíratelný otvor pro signalizaci praporky. Vnitřní komunikace v tanku probíhala stejně nešikovně jako u tanku LT vz.35, tedy přes trojici barevných žárovek a smluvená znamení. Němci to následně opět nahradili vnitřním interkomem, ale žárovky byly zachovány pro případ nouze. Oba členové ve věži seděli na kožených sedačkách, zavěšených na věnci ložiska věže. Na svá stanoviště lezli skrze velitelskou věžičku.

Vnější vybavení tanku tvořily například tažné háky, které měly snést 5 tun tahu každý. Standardní výbavou byla lopata s krumpáčem, tažné lano, mechanický hever s dřevěnou okovanou deskou nebo třeba plechová krabice na různé nářadí.

⁷⁵PEJČOCH, Ivo. *Lehké tanky: dějiny vývoje a nasazení lehkých tanků od první světové války do současnosti*. Vyd. 1. Cheb: Svět křídel, 2012. Svět křídel. ISBN 978-80-87567-18-0. s. 74.

⁷⁶Tamtéž.

⁷⁷FRANCEV, Vladimír a Charles K KLIMENT. *Praga: LT vz.38, Pz.Kpfw. 38(t). 2., upr. vyd.* Praha: MBI, c2002. ISBN 80-86524-01-9. s. 77.

3.4 LZ vz.38 V NĚMECKÝCH RUKOU

Po rychlém obsazení českých zemí Němci a vyhlášení protektorátu Čechy a Morava se měla konfiskace stát osudem i druhého z popisovaných československých tanků. Ale zatímco technika, která už byla ve skladech, byla zabavována téměř okamžitě, továrny a fabriky byly okupanty navštěvovány až později. Pražská ČKD konkrétně 2. května 1939 pětičlennou komisí německého zbrojního úřadu (Waffenamt).⁷⁸ Kromě různých prototypů samozřejmě neušel německé pozornosti typ LT vz.38, jenž se v továrně nacházel v počtu deseti téměř hotových strojů. Stroj komisi tak zaujal, že ihned nařídila převzetí celé série 150 kusů do německé výzbroje. MNO tedy zrušila československou objednávku a ČKD státu vrátila původní zálohu 32 555 600 korun.⁷⁹ Prvních 9 kusů bylo Němcům předáno 22. května 1939, 10. stroj zůstal zřejmě ještě nějaký čas v továrně. Zbytek série měl být dodán do listopadu 1939, a to po 25 kusech za měsíc.

Ukořistěný tank nesl první název L.T.M. 38 a teprve v roce 1940 (stejně jako LT vz.35) dostal finální název Panzerkampfwagen 38(t), přičemž písmeno „t“ znamenalo tschechisch, což odpovídalo standardnímu německému způsobu označování ukořistěné techniky.

3.5 NĚMECKÉ TYPY A ÚPRAVY

Vzhledem k tomu, že okupanti do konce třetí říše vyrobili 1396 kusů tohoto tanku, je pochopitelné, že v průběhu války byl stroj upravován a vyráběl se v několika různých verzích, které se od sebe více či méně lišily.⁸⁰

První verze byla Němci označována jako Ausf. A, podle německého slova Ausführung = provedení, uskutečnění. Tímto stylem pak byly označovány i všechny další verze, s tím rozdílem, že se měnila písmena abecedy. PzKpfw 38(t) Ausf. A tedy spadal do úplně první série, jenž byla vyprodukována ve 150 kusech a byla opravdu dodána podle plánu. Poslední tanky první série tak byly předány 27. 11. 1939.⁸¹ Tato první dodávka ve své podstatě odpovídala původním LT vz.38 s menšími úpravami. Jednalo se například o přetření kamufláže na standardní německou polní šed', přičemž ale přetřeno muselo být

⁷⁸PEJČOCH, Ivo. *Tanky Praga: historie obrněných vozidel ČKD 1918-1956*. Vyd. 1. Cheb: Svět křídél, 2007. Svět křídél. ISBN 978-80-86808-38-3. s. 145.

⁷⁹Tamtéž.

⁸⁰PEJČOCH, Ivo a Oldřich PEJS. *Obrněná technika*. České vyd. 1., V nakl. Ares 1., V nakl. Jan Vašut 1. Praha: Vašut, 2005. ISBN 80-7236-429-4. s. 111.

⁸¹Tamtéž.

zřejmě jen prvních 10 strojů, které už byly natřeny československou třibarevnou kamufláží.⁸² Zbytek série se už dodával v šedi. Stejně jako u tanku LT vz.35 bylo původní zapalování Scitilla vyměněno za Boscha obě kulometné lafety navíc dostaly vnější kruhy.⁸³ Jak se tanky s postupem času porouchávaly a dostávaly do opraven, byly na ně často zpětně dodávány novinky z pozdějších verzí, a často tak po opravě ze závodu vyjel jakýsi hybrid. To samozřejmě platí i pro další sérii. Ta byla dodávána mezi lednem a květnem 1940 a spadala pod velkou objednávku na 325 dalších kusů, jež byla vypracována v červnu 1939. Tato velká objednávka byla už dopředu rozdělena na 3 jednotlivé série, a sice Ausf. B, C a D.⁸⁴ Konkrétně PzKpfw 38(t) Ausf. B se mezi zmíněnými měsíci vyrobilo 110 kusů a od provedení A se opět lišila jen minimálně. Původní československá radiostanice vz.37 byla sice výkonná, ale nekorespondovala s německými stroji, a byla proto nahrazena standardní německou stanicí Fu 2. Tím pádem byla samozřejmě vyměněna i anténa. Dále bylo na tank dodáno přídatné osvětlení, opět typické pro německou vozbu. Jednalo se o klopené světlo Notek, jež bylo umístěno na levém předním blatníku, a také o zadní brzdové a vzdálenostní světlo. Navíc posledních 60 vozů z této série neslo vylepšené zapalování Bosch, prvních 50 kusů mělo starší provedení. Stejně početná jako druhá série se stala i ta třetí, jejíž produkt nesl název PzKpfw 38(t) Ausf. C. 110 jejích kusů pak bylo německým pozemním silám dodáváno mezi květnem a srpnem 1940. Rozdíly byly opět minimální. Lehce pozměněn byl úchyt prutové antény a u některých vozidel této série můžeme pozorovat výše posazený výfuk na zádi tanku. K tomuto řešení se výrobce musel uchýlit kvůli instalaci nové standardní výzbroje německé vozby. Jednalo se o schránku s pěti elektricky odpalovanými dýmovicemi. Zmíněnou velkou objednávku na 325 kusů pak zdárně zakončila celkově čtvrtá série s označením PzKpfw 38(t) Ausf. D. Té se vyrobilo celkem 105 kusů a jako první série předvedla vylepšenou pasivní ochranu. Šlo o zesílení prsního pancéřového plátu, tedy toho, který je vysunutý nejvíce dopředu. Zdálo se, že 25mm pancíř nestačí, a deska byla proto zesílena na 40 mm. Tato lépe pancéřovaná série byla dodávána mezi zářím a listopadem 1940. Waffenamts byl s tanky spokojen a viděl v nich takovou perspektivu, že po první velké objednávce z června 1939 na 325 tanků

⁸²FRANCEV, Vladimír a Charles K KLIMENT. *Praga: LT vz.38, Pz.Kpfw. 38(t). 2.*, upr. vyd. Praha: MBI, c2002. ISBN 80-86524-01-9. s. 70.

⁸³PEJČOCH, Ivo. *Lehké tanky: dějiny vývoje a nasazení lehkých tanků od první světové války do současnosti*. Vyd. 1. Cheb: Svět křidel, 2012. Svět křidel. ISBN 978-80-87567-18-0. s. 75.

⁸⁴FRANCEV, Vladimír a Charles K KLIMENT. *Praga: LT vz.38, Pz.Kpfw. 38(t). 2.*, upr. vyd. Praha: MBI, c2002. ISBN 80-86524-01-9. s. 18.

vznikla ještě v roce 1939 objednávka na 275 tanků a počátkem následujícího roku další na 250 kusů. Tyto tanky měly později spadnout do provedení E a F. Výroba verze PzKpfw 38(t) Ausf. E probíhala mezi listopadem 1940 a květnem 1941 a dala vzniknout celkem 275 kusům. Tato varianta se od svých předchůdců značně lišila. Bojové zkušenosti ukázaly, že tloušťka pancéřování není dostačující, a je tedy nutno ji zesílit. Proto bylo rozhodnuto, že exponovaná místa zředu tanku je třeba zvětšit na dvojnásobek původní hodnoty. Stupňovitá deska před hlavami řidiče a radisty byla navíc nahrazena deskou rovnou. Výsledné hodnoty pancíře tak byly 50 mm na obou předních deskách korby a 50 mm dostala i čelní deska otočné věže. Zesílení poznaly i boční stěny, a to na 30 mm. Jako pasivní ochrana se dá počítat i zvýšený počet náhradních článků pásu, které byly uchyceny vpředu na prsní desce. Takovéto posílení ochrany samozřejmě znamenalo zvýšení hmotnosti celého tanku. Ta se zvedla téměř o 1 tunu na 10 345 kg.⁸⁵ Navíc se přidáním pancíře lehce změnilo těžiště tanku, a listová pera předních dvou dvojic pojezdových kol tak musela být zesílena. Konkrétně to bylo o jedno půl eliptické pero navíc. Nutno však dodat, že manévrovací schopnosti tanku zůstaly zachovány. Mírně upraveny byly také například pancéřové kryty průzorů a opěrný prstenec u kulometné lafety. Další změny se nesly v duchu zjednodušování. To se týkalo hlavně spojení pancéřových plátů, nýtování bylo zjednodušeno a nebylo používáno tolik nýtů jako u předchozích verzí. Další úpravou prošel také zapalovací systém Bosch, který byl už podruhé nahrazen vylepšenou verzí. Po modelu E následovala řada F, která byla dodávána mezi květnem a říjnem 1941. PzKpfw 38(t) Ausf. F se ale od předchozího modelu lišil jen detaily, například jinou verzí elektrického vybavení. Na fotografiích jsou tedy obě verze k nerozeznání. Těchto strojů vzniklo už zmíněných 250 kusů. Společně s dodávkami provedení F se z továren bývalého ČKD konečně expedovaly i tanky, jež byly součástí původní švédské objednávky, která byla Němci zabavena. Strojů bylo 90 kusů a byly označeny jako PzKpfw 38(t) Ausf. S, přičemž „S“ znamenalo sweden. Jelikož původní objednávka neobsahovala položku výzbroje, musel německý Waffenamts vytvořit dodatečnou objednávku u plzeňské Škodovky na 90 kanónů. S kulometry problém nebyl, těch bylo v Brně dostatek. Tato verze nesla stejně silné pancéřové plechy jako verze E a F, ale způsob jejich upevnění a spojení byl stejný jako u starších provedení A-D. Potřeba dalších tanků vedla německé velení k další

⁸⁵FRANCEV, Vladimír a Charles K KLIMENT. *Praga: LT vz.38, Pz.Kpfw. 38(t). 2.*, upr. vyd. Praha: MBI, c2002. ISBN 80-86524-01-9. s. 26.

objednávce. Původně měla vzniknout ještě celá osmá a devátá série, ale tou opravdu poslední se stala už varianta osmá, tedy provedení G. Důvodem pro ukončení výroby tohoto tanku se staly události na východní frontě. V tankových bojích se totiž čím dál častěji Němci střetávali se středními tanky T-34. Sklopené pancéřování o tloušťce 45mm pochopitelně představovalo pro 37 mm kanóny původních československých tanků neproniknutelnou překážku. A úplně naopak, 50 mm kolmý pancíř německých tanků nemohl zastavit projektily z děla ráže 76,2 mm, které bylo lafetováno na těchto ruských tankách. Historie v tu chvíli ukázala, že lehké tanky už svoji hlavní roli dohrály, a od té doby už se nikdy neměly účastnit bojů v prvních liniích. Nicméně podle původní objednávky mělo vzniknout dokonce 500 kusů série osmé a dalších 500 kusů série deváté. Nakonec ale z linek sjelo pouze 306 strojů PzKpfw 38(t) Ausf. G.⁸⁶ Zbývajících 194 kusů posloužilo jako základ pro různé přestavby, kterým se budu věnovat později. Provedení G se od předchůdců opět lišilo jen v maličkostech. Zjednodušena byla výrobní technologie a v tom důsledku se na tanku objevilo opět méně nýtů. Klopené světlo Notek se přesunulo z blatníku na hranu prsní desky, kde bylo více chráněno před poškozením. Tuto úpravu nesly i některé starší vozy, které ji prodělaly pravděpodobně při opravách v domácích závodech. Tyto stroje se vyráběly od října 1940 do června 1942. Konkrétně poslední kus sjel z linky 20. června 1942.

Tanky se objevovaly také v muničním provedení. Munitionspanzer⁸⁷38(t) bylo vozidlo s úkolem dopravovat munici. Obsluhovala ho pouze dvoučlenná osádka a místo pro munici bylo vytvořeno sejmutím celé věže. Vzniklá „díra ve střeše“ byla překrývána impregnovanou celtou.

Speciální variantou tanku Panzerkampfwagen 38(t) se stala jeho velitelská verze, tedy Panzerbefehlswagen 38(t). Těchto modifikací vzniklo přestavbou standardních tanků několik desítek, hlavně však z verzí B až G. Ta se lišila značně. Například nenesla lafetovaný žádný kanón. Místo něj nesla však dřevěnou maketu, aby tank vzbuzoval bojeschopný dojem. Ustoupit musel i trupový kulomet. Jedinou výzbrojí tak zůstal věžový kulomet a tři samopaly MP 40. Osádka zůstala stejně početná, ale úkoly byly přerozděleny. Vedle řidiče a velitele zde působili dva radisté, aby stíhali obsluhovat

⁸⁶PEJČOCH, Ivo. *Tanky Praga: historie obrněných vozidel ČKD 1918-1956*. Vyd. 1. Cheb: Svět křidel, 2007. Svět křidel. ISBN 978-80-86808-38-3. s. 147.

⁸⁷Muniční tank.

radiostanice Fu 5 a Fu 7 (spojení s letectvem), případně Fu 8 (spojení s vyšším velením).⁸⁸ Samozřejmě tedy byla velká trupová anténa, jež se táhla podél celého boku tanku.

Ještě jednu velmi specifickou úpravu zde musím zmínit. Jednalo se o plovací verzi. Konkrétně měl tank Panzerkampfwagen 38(t) kolem sebe člunovitý plovák, jenž mu zajišťoval dostatečný vztlak, aby se na hladině nepotopil (viz. příloha č.9). To mělo tanku zajistit překonávání vodních překážek. Nejvíce zužitkováno to samozřejmě mělo být při plánované invazi na britské ostrovy. Tomu odpovídá i vývoj situace. Po prohrané letecké bitvě o Anglii se od tohoto nápadu upustilo a zůstaly po něm jen fotografie. Samotný plovák byl zhotoven německou firmou Kassböhner a vyšel na 43 063 říšských marek.⁸⁹ Na počátku projektu v prosinci 1940 se uvažovalo o minimálně 100 kusech. Opravdu vyroben byl ale jen 1. Tank samotný byl navíc hermeticky utěsněn, aby se zabránilo průniku vody. Vyřešen byl i pohon. Motor tanku se dal propojit s dvěma lodními šrouby, které byly vzadu na plováku, a tank tak mohl na hladině vyvinout rychlost až 8 km/h. Přísun vzduchu pro motor zajišťoval nasazený komín. Plavební zkoušky opravdu proběhly, a to v Praze Libni na Vltavě.

3.6 BOJOVÉ NASAZENÍ

Bojovou premiéru si měl ukořistěný tank odbýt v polském tažení (Fall Weiss) v září 1939. V tu dobu bylo už vyrobeno 78 kusů stroje, který byl tehdy ještě označován jako L.T.M. 38, ale k armádě bylo v tu chvíli přiřazeno pouze 57 strojů. Byly ve 3. lehké divizi, konkrétně v jejím 67. tankovém praporu. Během napadení Polska spadala 3. divize pod skupinu armád Jih, které velel gen.plk. Rundstedt.⁹⁰ Prapor prodělal tvrdé boje u polské Čenstochové, kde prorazil nepřátelskou obranu a postupoval dále směrem na Koniespol. Bylo to právě tam, kde byl vyřazen první L.T.M. 38 po zásahu z 37mm protitankového kanónu.⁹¹ Celá divize následně překročila řeku Pilicu a po dobytí Wloszerowa a Ostrowiece se stočila na sever podél řeky Visly. Úkol byl jasný, a sice odříznout ústupovou cestu Poláků od Radomi. Při postupu na Radom prapor dobyl město Ilža a následně pokračoval dále až jižně od Varšavy. Divize byla potom přesunuta a kritickou roli prapor

⁸⁸FRANCEV, Vladimír a Charles K KLIMENT. *Praga: LT vz.38, Pz.Kpfw. 38(t). 2.*, upr. vyd. Praha: MBI, c2002. ISBN 80-86524-01-9. s. 79.

⁸⁹PEJČOCH, Ivo. *Lehké tanky: dějiny vývoje a nasazení lehkých tanků od první světové války do současnosti*. Vyd. 1. Cheb: Svět křídel, 2012. Svět křídel. ISBN 978-80-87567-18-0. s. 77.

⁹⁰1940 povýšen na polního maršála.

⁹¹FRANCEV, Vladimír a Charles K KLIMENT. *Praga: LT vz.38, Pz.Kpfw. 38(t). 2.*, upr. vyd. Praha: MBI, c2002. ISBN 80-86524-01-9. s. 79.

sehrál při polském protiútoků západně od Varšavy na řece Bzuře, který se podařilo Němcům odrazit. Poslední úlohu 67. prapor sehrál při obléhání Modlinu, kde setrval až do jeho kapitulace, jež přišla jediný den po kapitulaci polské. Za celé tažení zmíněný pluk ztratil celkem 7 L.T.M. 38, ale všechny tyto stroje se podařilo opravit a začlenit zpátky do sestavy pluku.⁹² Tank se prokázal jako velmi spolehlivý a výkonný. Neměl problém vlastně s žádnou polskou technikou. Jediným nebezpečím pro něj byly zásahy z protitankových kanónů ráže 37 mm vlastně z jakékoliv vzdálenosti a zblízka i zásahy 20mm kanónem. Průrazným puškovým nábojům však pancíř odolával bez problémů. Netřeba nutno dodávat, že případný zásah dělostřeleckým granátem by tank pravděpodobně zcela roztrhal. K takovému zásahu však nedošlo, nebo minimálně není zdokumentován, a proto je to tedy čistě jen spekulace. K těmto skvělým hodnocením je ovšem nutno dodat, že tank se v Polsku nestřetil s žádným strojem, který by se mu mohl rovnat, a polské tanky po všech stránkách převyšoval.

V říjnu 1939 proběhla reorganizace německých obrněných sil a lehké divize byly přejmenovány na divize tankové.⁹³ Každá taková divize obsahovala dva pluky po třech praporech. S postupujícím časem se pro francouzské tažení (Fall Gelb) podařilo vyzbrojit československými tanky 7. tankovou divizi (91 PzKpfw 38(t) a 8 PzBef 38(t)), které velel gen.maj. Rommel⁹⁴ a 8. tankovou divizi (116 PzKpfw 38(t) a 15 PzBef 38(t)) pod velením gen.maj. Kuntzena. Na začátku května 1940 obě tyto divize spadaly pod armádní skupinu A, jež měla podle von Mansteinova plánu obejít francouzské obranné opevnění Maginotovu linii. 7. tanková divize po zahájení útoku snadno pronikla do nitra Belgie a již 14. května překročila řeku Mázu a v prostoru u vesnic Flavion a Stave narazila na francouzskou 1. tankovou divizi, jež kryla ústup 9. armády. Toto střetnutí mohlo pro Němce dopadnout velmi špatně, jelikož v této divizi se nacházelo 90 lehkých tanků Hotchkiss H-35 a 70 středních B 1 bis. Tanky Hotchkiss H-35 byly spíše lehké stroje, ale střední B 1 bis byly na tu dobu nevídaná monstra o hmotnosti 28 tun, a ty už měly zcela objektivně lepší výzbroj i pasivní ochranu než tanky PzKpfw 38(t). Stroj byl však značně podmotorizován a byl velmi neohrabaný. Díky špatnému používání tanků ve francouzské

⁹²PEJČOCH, Ivo. *Lehké tanky: dějiny vývoje a nasazení lehkých tanků od první světové války do současnosti*. Vyd. 1. Cheb: Svět křidel, 2012. Svět křidel. ISBN 978-80-87567-18-0. s. 78.

⁹³PEJČOCH, Ivo. *Tanky Praga: historie obrněných vozidel ČKD 1918-1956*. Vyd. 1. Cheb: Svět křidel, 2007. Svět křidel. ISBN 978-80-86808-38-3. s. 150.

⁹⁴1942 povýšen na polního maršála.

armádě se však Rommelovi podařilo během necelých 3 dnů tuto tankovou sílu téměř zcela zničit. 16. května pak 7. tanková divize překročila hranice do Francie a hnala před sebou zbytky rozprášené 1. tankové divize. V dalších dvou dnech se už na francouzském území střetla s 1. mechanizovanou divizí, které dokázali Němci způsobit 50% ztráty.⁹⁵ Zde už se proti obrněncům postavil i další francouzský tank, Somua S-35.⁹⁶ Rommel se po těchto bojích blížil téměř nezastavitelně k západu. Projel přes Chambrai až k Arrasu, kde se střetl s Angličany. Konkrétně s 4. a 7. tankovým plukem expedičního sboru a obrněnce musely například bojovat proti 74 tankům typu Matilda.⁹⁷ Po těžkých bojích nakonec museli vyčerpaní Angličané ustoupit k oceánu. Při boji přišli o 46 tanků. Ztráty německých tanků známy nejsou, ale PzKpfw 38(t) ztratili 6 kusů.⁹⁸ 5. června bylo vytvořeno předmostí u řeky Sommy. Zde PzKpfw 38(t) projevil svou skvělou průchodnost terénem, když bahnitým svažitém terénem bez problémů projel, zatímco střední PzKpfw IV uvízly. Další postup probíhal bez větších problémů a divize úspěšně obsadila další francouzská města, jež byla ve směru útoku. Poslední boje pak divize svedla v prostorách u pobřežního města Cherbourg. Působení této divize se dá shrnout jako velmi úspěšné. Podobné výsledky podávala i druhá jednotka, jež obsahovala tanky PzKpfw 38(t), tedy 8. tanková divize. Ta spadala pod 12. armádu, která byla silně motorizovaná a měla hrát stěžejní roli při francouzském tažení. Podle plánu totiž měla proniknout Lucemburskem do Belgie a následně projet se vší technikou ardenský masiv. Ten byl do té doby pokládán za neprostupný pro motorizované jednotky. Plán ale vyšel a už za 3 dny byli Němci u francouzských obranných linií na řece Máze. Po bojích se celá divize přeplavila přes řeku a postupovala na Moncornet. V tuto chvíli si Guderian všiml vzniklé mezery, která se utvořila za ústupu francouzské 2. a 9. armády a celá jednotka začala postupovat směrem ke kanálu. U Moudicourtu byl 20. května sveden boj s 36. anglickou brigádou a o tři dny později už bylo uskupení u St. Omer, z kterého už to byl jen krůček k moři. Právě zde přišel Hitlerův známý rozkaz na zastavení postupu. Po reorganizaci německých jednotek se celé uskupení pod velením Guderiana vydává zpátky na západ. Posledním bojem této skupiny bylo 21. června dobývání pevnosti Epinal. O tři dny později pak přichází francouzská

⁹⁵PEJČOCH, Ivo. *Tanky Praga: historie obrněných vozidel ČKD 1918-1956*. Vyd. 1. Cheb: Svět křídél, 2007. Svět křídél. ISBN 978-80-86808-38-3. s. 151.

⁹⁶Tank o hmotnosti 19,5 tuny.

⁹⁷Hmotnost 27 tun.

⁹⁸FRANCEV, Vladimír a Charles K KLIMENT. *Praga: LT vz.38, Pz.Kpfw. 38(t)*. 2., upr. vyd. Praha: MBI, c2002. ISBN 80-86524-01-9. s. 54.

kapitulace. I ve francouzském tažení se původní československé tanky předvedly ve skvělém světle. Celkově bylo ztraceno 54 kusů, ale z toho se 48 podařilo opravit a navrátit do stavu armády.⁹⁹ Stroje opět potvrdily svoji kvalitu, hlavně v pohyblivosti a manévrovatelnosti. Je ovšem třeba zmínit, že Francouzi už měli podstatně kvalitnější tanky než Poláci a kdyby byly správně použity, měli by Němci velké problémy, jelikož v tloušťce pancéřování a výzbroji měly francouzské stroje jasně navrch.

PzKpfw 38(t) se během války účastnil i bleskové války v Jugoslávii. 8. tanková divize, jež byla součástí tažení na Bělehrad, disponovala 5. dubna 1941, kdy akce začala, 118 kusy PzKpfw 38(t) a 7 stroji velitelské verze. Tažení proběhlo bez větších komplikací a jugoslávská armáda nepředstavovala pro Němce v přesile žádný problém. O to větší komplikací se staly špatné cesty a náročný terén, a to hlavně pro obrněnce. V tuto chvíli se opět jasně ukázalo kvalitní řešení a zpracování ex-československého tanku. Po 660 km byly tyto stroje jedinými, jež byly stále v provozu. Zbytek divize tvořený tanky PzKpfw II a IV svoji cestu nedokončil. Na vině byly hlavně spálené spojky, roztrhané pásy nebo velmi poškozené pružiny na podvozku.¹⁰⁰ Stroje z ČKD tak vstoupily 13. dubna do Bělehradu a 18. dne téhož měsíce dorazily na břeh Jadrana, do města Kotor, čímž balkánské tažení pro tyto tanky skončilo.

Derniérou skvělého tanku PzKpfw 38(t) se měly v brzké době stát rozlehlé ruské pláně. Operace Barbarossa byla velmi ambiciózní a podle plánu mělo Rusko padnout jen o něco pomaleji než ostatní dobyté státy. Stačilo by prý „*jen kopnout do dveří a celá ta shnilá stavba se zhrouť*“.¹⁰¹ Realita byla však jiná. Na začátku celé ofenzívy do Ruska vjelo téměř 4000 tanků, z nichž 660 kusů byly právě PzKpfw 38(t). Konkrétně u 7. tankové divize to bylo 167 verzí obyčejných a 7 verzí velitelských. Znamá 8. tanková divize nasadila 118 vozů a 2 velitelské. Nově zformované divize čísla 12., 19. a 20. pak disponovaly 109, 110 a 121 standardními kusy a 13 velitelskými verzemi. Tyto divize byly rozděleny následovně. 8. tanková divize spadala pod 4. tankovou skupinu a ostatní tankové divize potom pod 3. tankovou skupinu.¹⁰² Operace započala za mohutného útoku po celé délce hranic se SSSR

⁹⁹FRANCEV, Vladimír a Charles K KLIMENT. *Praga: LT vz.38, Pz.Kpfw. 38(t). 2.*, upr. vyd. Praha: MBI, c2002. ISBN 80-86524-01-9. s. 54.

¹⁰⁰Tamtéž s. 55.

¹⁰¹Adolf Hitler na jaře 1941 o Rusku.

¹⁰²PEJČOCH, Ivo. *Lehké tanky: dějiny vývoje a nasazení lehkých tanků od první světové války do současnosti*. Vyd. 1. Cheb: Svět křidel, 2012. Svět křidel. ISBN 978-80-87567-18-0. s. 79.

v ranních hodinách 22. června 1941. Nejprve se zaměřím na 4. tankovou skupinu. Ta spadala pod vrchní velení gen. von Mansteina¹⁰³ ve skupině armád Sever a měla za úkol postupovat směrem na Leningrad. To se jí také velmi rychle dařilo. Přes zmatené Sověty skupina lehce pronikla Litvou, Lotyšskem i Estonskem. Rusové sice proti Němcům nasazovali ohromné množství tanků, ale většinou se jednalo o lehké stroje typu BT nebo T-26¹⁰⁴, se kterými si německé stroje dokázaly bez problémů poradit. Pouze sporadicky se na začátku tažení objevovaly těžké tanky typu KV nebo střední T-34. Obtížnější boje už však bylo nutné svést u Novgorodu a postup se následně zastavil u zhuštěné obrany Leningradu. Bylo rozhodnuto, že mobilní tanková divize nemůže při obléhání města příliš pomoci, a byla proto odvelena ke skupině armád Střed, aby pomohla dobýt ruské hlavní město. Součástí této skupiny armád byly i zbývající tankové divize vybavené tanky PzKpfw 38(t), které spadaly pod zmíněnou 3. tankovou skupinu. Tato skupina započala útok z Polska a prvním větším cílem bylo město Minsk. Běloruská metropole byla nakonec dobyta po 4 dnech. Divize postupovaly dále a v červenci a srpnu se podařilo v okolí Smolenska uzavřít ohromné obkličovací kotle, v kterých uvízly statisíce sovětských vojáků. Počátkem října už byly obě zmíněné tankové skupiny pohromadě a útočily na Vjazmu. Tam se opět podařilo obklíčit nesčetné množství vojáků a techniky. Na podzim se pak 3. tanková skupina stočila na severovýchod a přiblížila se na dohled Moskvy od severu. Útok se však na předměstí metropole v oblastech Klinu a Volokolamsku zastavil na úporné sovětské obraně. Svou roli sehrála také pověstná ruská zima, kvůli které zamrzaly kapaliny německých strojů. Tento moment byl pro sovětské tažení kritický, jelikož i Němci si už potřebovali odpočinout a doplnit zásoby. Kritický byl i pro Panzerkampfwagen 38(t). Přestože pohyblivostí a měrným tlakem na půdu mezi německou technikou stále vynikal, výzbrojí a ochranou už zkrátka nestačil. Čím se operace prodlužovala, tím více se Němci střetávali s tanky T-34 a KV, proti kterým neměl lehký tank z roku 1938 téměř žádné šance. Začátek roku 1942 tak znamenal oficiální konec působení tanku PzKpfw 38(t) v první linii. I přesto však nově vzniklá 22. tanková divize dostala v únoru 1942 114 nových strojů tohoto tanku. Nicméně početní stavy tanku hrozivě klesaly a za měsíc dokázal

¹⁰³1942 povýšen na polního maršála.

¹⁰⁴Tanky o hmotnosti 10-15 tun.

wehrmacht ztratit třeba i 150 těchto vozů.¹⁰⁵ Lehkému tanku vz.38 v této době odzvonilo, ale spolehlivý podvozek ještě měl sehrát svoji roli.

3.7 SLOVENSKÉ TANKY LT VZ.38

Československé tanky LT vz.38 se po vzniku Slovenského státu dostaly i do jeho armádní výzbroje a byly nasazeny pouze v sovětském tažení. Po složitém přebírání tanků slovenská armáda během války disponovala celkem 74 kusy tohoto tanku, přičemž 37 kusů bylo dodáno na základě objednávky u BMM a dalších 37 pak z německých skladů. Prvních 10 kusů bylo do pluku útočné vozby v Martině zařazeno 21. února 1941. Tyto stroje si zabojovaly relativně brzy. 24. června 1941 totiž překročily v rámci tzv. Rychlé skupiny sovětské hranice a k prvnímu střetnutí došlo na bývalém polském území hned 27. června. Zde byl jeden tank ztracen v boji se sovětskými bunkry, když byl několikrát zasažen protitankovým dělem z bunkru nebo dělostřelectvem. Zde se zdroje rozcházejí.^{106 107} Osádka každopádně zahynula. Stejně jako v případě tanku LT vz.35 probíhaly nejtěžší boje tanku LT vz.38 u Lipovce. Zde bylo několik těchto tanků vyřazeno z boje, nenávratně zničen byl však zřejmě jen jeden. Mezitím probíhaly další dodávky tanku od pražské BMM. Tanky se pak dostaly k Zajišťovací divizi v Bělorusku a také opět k Rychlé divizi, jež držela frontu v dalekém Kavkazu. Velmi kuriózní je osud tanku č. V-3024. Ten byl umístěn právě u Zajišťovací divize a svobodník Martin Korbela se s ním sám pokusil 8. června 1943 prchnout k partyzánům. Při pokusu překonat říčku ale tanku začaly podkluzovat pásy a svobodník musel stroj opustit a k partyzánům dorazit po svých. Ti se pak společně s vojákem ve večerních hodinách znovu pokoušeli cenný tank vyprostit, ale marně.¹⁰⁸

Nemalou roli pro budoucí Československo sehrály slovenské LT vz.38 při Slovenském povstání. Před jeho zahájením Slováci disponovali ještě 66 kusy, z nichž však část padla do německých rukou bez boje při odzbrojení na přelomu srpna a září 1944. Pouze 13 kusům se podařilo uniknout k partyzánské skupině Čapájev, kde však byla část z nich zničena obrněným vlakem ve stanici Kysak. Zbytek z 13 tanků museli povstalci po úprku do hor opustit. Tanky se však nacházely ještě u 2. tankové roty, která ustoupila na povstalecké

¹⁰⁵PEJČOCH, Ivo. *Tanky Praga: historie obrněných vozidel ČKD 1918-1956*. Vyd. 1. Cheb: Svět křídel, 2007. Svět křídel. ISBN 978-80-86808-38-3. s. 153.

¹⁰⁶FRANCEV, Vladimír a Charles K KLIMENT. *Praga: LT vz.38, Pz.Kpfw. 38(t)*. 2., upr. vyd. Praha: MBI, c2002. ISBN 80-86524-01-9. s. 59.

¹⁰⁷PEJČOCH, Ivo. *Lehké tanky: dějiny vývoje a nasazení lehkých tanků od první světové války do současnosti*. Vyd. 1. Cheb: Svět křídel, 2012. Svět křídel. ISBN 978-80-87567-18-0. s. 80.

¹⁰⁸HOLUB, Ota. *Československé tanky a tankisté*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1980. Mars. S. 256.

území. Ta měla ve svých řadách 11 kusů. Všechny tyto stroje ale musely být postupně zanechány svému osudu po poruchách a poškození od nepřátelských střel v oblasti Telgártu. K tomu navíc v martinských kasárnách odpočívalo ještě dalších 15 tanků. Z nich ale bylo bojeschopných ne více než 5 ks a do bojů zasáhly jen v omezené míře. Posledních 5 slovenských tanků LT vz.38 tvořilo tzv. prezidentskou stráž v Bratislavě a do povstaleckých bojů nezasáhlo.¹⁰⁹

3.8 STROJE NA PODVOZKU LT VZ.38

I přestože samotný Lehký tank vz.38 už na východní frontě byl opravdu v roli outsidersera, Němcům očividně přišel opravdu výborný podvozek tohoto stroje jako více než vhodný nosič pro výkonná protitanková děla, případně houfnice. A tak, i když byla výroba tanku ukončena, podvozek se stále produkoval v relativně vysokých číslech. Vznikly opravdu pozoruhodné stroje, které i v dalších letech v roli outsidersera rozhodně nebyly a dokázaly sovětským nebo spojeneckým obrněncům pořádně zatopit. V této kapitole se pokusím přiblížit ty nejúspěšnější ze sériově vyráběných vozů.

3.8.1 MARDER III

Název Marder¹¹⁰ označoval celou skupinu stíhačů tanků, přičemž se vlastně jednalo o nutnou improvizaci, jelikož tyto stroje představovaly velmi levný nosič relativně nebezpečného děla. Díky tomu pak měly být schopny likvidovat masy sovětských tanků a pomoci tím zvrátit průběh války. Mardery nenesly žádnou věž. Ta byla odstraněna a na její místo byla pouze vystavěna otevřená nástavba. Marder I měl ukořistěný francouzský podvozek s německým dělem ráže 75 mm. V případě Mardera II se používal podvozek německého PzKpfw II a ukořistěné sovětské dělo ráže 76,2 mm, kterých bylo v té době dostatek, jelikož jich tisíce uvízly v obklíčených kotlech i s municí. A konečně u Mardera III se používal československý podvozek z tanku LT vz.38 a nejprve totéž ukořistěné dělo jako u Mardera II, později bylo však nahrazeno německým typem ráže 75 mm.¹¹¹

Marder 3 se v průběhu války vyráběl ve třech variantách či verzích. První varianta nesla velmi dlouhý název – SdKfz 139 Panzerjäger 38(t) für 7,62 cm PaK (r) a první prototyp byl

¹⁰⁹PEJČOCH, Ivo a Oldřich PEJS. *Obrněná technika*. České vyd. 1., V nakl. Ares 1., V nakl. Jan Vašut 1. Praha: Vašut, 2005. ISBN 80-7236-429-4. s. 122.

¹¹⁰Německy kuna.

¹¹¹Marderseries. *Achtungpanzer* [online]. [cit. 2016-03-28]. Dostupné z: <http://www.achtungpanzer.com/marder-marten-series.htm>.

vyroben německou firmou Alkett. Sériovou produkci už však prováděla ČKD (BMM). Zmíněný prototyp vznikl na přelomu let 1941 a 1942 z tanku PzKpfw 38(t) Ausf. E.¹¹² Byla odebrána věž a nahrazena nástavbou, uprostřed které byl umístěn mohutný nosník ve tvaru kříže, na němž spočívalo sovětské dělo. Prototyp byl schválen a odeslán do BMM, kde 12. ledna proběhla první porada ohledně nového výrobku. Nutnost slibného stíhače tanků byla taková, že výroba byla schválena už 29. ledna. Přitom střelecké zkoušky, které teprve potvrdily funkčnost lafetace, proběhly až 11. února v Jincích. Objednávka obsahovala rozkaz k předělání 120 rozestavěných tanků PzKpfw 38(t) verze G na zmíněný stíhač. Tato první verze tedy odpovídala provedení G až do vrchu korby. Ta dostala trochu jiný tvar a otevřená nástavba na ní umístěna byla tvořena z plechů 15 mm tloušťky. Pouze šestidílný kryt kanónu byl dokonce jen 10 mm tlustý. Počet členů v novém stroji se nezměnil a zůstal na 4 osobách. Řidič a radista zůstali na stejném místě jako v tanku. Zbylí dva členové (střelec a nabíječ) pak museli stát v bojovém prostoru u závěru kanónu. Jak bude vidět na obrázcích, štít děla neposkytoval obsluze žádnou ochranu zezadu a téměř ani z boků. Nepříjemným problémem byla také absence střechy a muži obsluhující kanón tak byly vystaveni nepřízní počasí. Standardní výbavou tohoto stroje byla tedy nepromokavá celta. Kvůli značné délce kanónu byla před štít umístěna sklopná vidlice, do které se dala zbraň za jízdy aretovat¹¹³, a předešlo se tak poškození. Zásoba střeliva činila 30 granátů. Této verze se od dubna do června 1942 vyrobilo 194 kusů. V listopadu 1942 pak světlo světa spatřila verze nová. Nesla označení Ausf. H (SdKfz 138), podle plánovaného tanku PzKpfw 38(t) Ausf. H, který se ale nakonec do výroby nedostal.¹¹⁴ Hlavní změna v podvozku spočívala v instalaci silnějšího motoru se 150 koňskými silami, což zvýšilo maximální rychlost a zlepšilo manévrovatelnost. Značně se lišila i nástavba. Ta dostala zaoblený pohyblivý štít kanónu a lehce se zvětšily plechy kryjící kabinu z boků. Stále to však nebylo ideální. Ruský kořistní kanón byl nahrazen dělem německým. Ráže byla 75 mm a parametry průbojnosti v podstatě odpovídaly těm ruským. O 17 stupňů se také zvětšil odměr hlavní zbraně, takže stroj se nemusel tak často celý otáčet při míření. Výroba tohoto typu probíhala do května 1943 a z linek sjelo celkem 275 kusů.¹¹⁵ Poslední

¹¹²FRANCEV, Vladimír a Charles K KLIMENT. *Marder III a Grille*. 1. vyd. Praha: MBI, 1999. ISBN 80-902238-5-0. s. 9.

¹¹³ Aretace = upevnění

¹¹⁴Tamtéž s. 18.

¹¹⁵*Bojová vozidla*. AMERCOM S.A., 2011, (28). ISBN 978-83-252-1520-0. s. 1-12.

a zároveň nejdokonalejší verzí se stalo provedení M (SdKfz 138 M). Tato verze se už na první pohled opět značně lišila. Motor byl přesunut ze zadní části korby do středu. Tím se uvolnilo místo v zádi a právě tam spočívala obsluha kanónu. Vzadu vystavěná nástavba konečně vyřešila problém s ochranou. Byla nyní otevřená pouze shora. Hlavní dělo zůstalo stejné jako u předchozí verze, ale štít se opět lišil. Změna proběhla i v počtu mužů, potřebných pro tento stíhač. Z přední desky korby odpadl kulomet, a radista už tak nebyl potřebný, tudíž osádka tvořili jen 3 lidé. Této poslední varianty se od května 1943 do června 1944 vyrobilo nejvíce, a sice 942 kusů.¹¹⁶

Stíhače Marder III byly součástí jednotek wehrmachtu i SS a zabojovaly si na všech možných bojištích, včetně africké pouště. I přes výraznou výšku, kterou se podařilo snížit až u verze M, se jednalo o velmi nebezpečné stroje. Pancéřování však bylo dimenzované hlavně na pěchotní zbraně, a proto tedy bylo velmi snadné Mardery vyřadit. Naprosto nevhodné bylo zařazovat je do městských bojů. Kvůli absenci střechy v takovou chvíli stačil jediný shora hozený granát. Často také podléhaly leteckým útokům, ale to v pozdějších fázích války nebyl problém jen Mardera. Kromě Němců stroje používali ještě Slováci a po obnovení republiky dokonce i Čechoslováci, přičemž zde se jednalo vesměs o stroje, které na českém území Němci zanechali.

3.8.2 HETZER¹¹⁷

Změna vojenské situace vedla i k výrobě dalšího stíhače tanků na československém podvozku. 18. prosince 1943 zaslalo velení německé armády požadavky do BMM s úmyslem na malý a rychlý stíhač tanků, s plně uzavřenou kabinou. Výzbroj měl tvořit protitankový kanón ráže 75 mm. Nároky na uzavřenou korbu vzešly právě ze zkušeností s otevřeným Marderem a nyní to Němci plánovali napravit. Času nebylo nazbyt a už 24. ledna 1944 byla hotová dřevěná maketa v měřítku 1:1. Německému Waffenamtu se model zalíbil a byla nařízena stavba prototypů. Ty byly hotovy na začátku dubna 1944 a ihned byla nařízena výroba nového stroje. Plány byly obrovské, a tak se na produkci měla

¹¹⁶PEJČOCH, Ivo. *Tanky Praga: historie obrněných vozidel ČKD 1918-1956*. Vyd. 1. Cheb: Svět křídel, 2007. Svět křídel. ISBN 978-80-86808-38-3. s. 183.

¹¹⁷Německy štvác, buřič.

kromě BMM podílet i plzeňská Škodovka. Pancíř pak standardně dodávaly ocelárny Poldi Kladno a Vítkovice.¹¹⁸

Design tanku byl velmi povedený. Němci se v té době už konečně poučili a na své obrněnce začali montovat pancíř skloněný pod určitým úhlem. Nejinak tomu bylo i u Hetzera, kde byly skloněny dokonce všechny 4 stěny. Stroj měl odolávat hlavně zepředu, proto tam pancíř dosahoval 60 mm. Podstatně slabší však byly boky i zád', kde tloušťka dosahovala pouze 20 mm. Hmotnost čelní desky způsobovala přetížení přední poloviny vozu a velké namáhání pojezdových kol. Ing. Alexander Surin proto navrhl do čelní desky vyvrtat díry, aby tak předku odlehčil.¹¹⁹ Jednalo se očividně o akt sabotáže, jelikož takový pancíř citelně ztrácel na pevnosti, a proto byla tato varianta zbrojním úřadem rychle zakázána a postavené kusy sloužily pouze k výcviku. Lafetovaný kanón ráže 75 mm podával velmi dobré výkony a byl schopný sovětským T-34 citelně ublížit. Většinou se vozilo okolo 40 kusů granátů. Dělo bylo umístěno vpravo od podélné osy stroje a chránil jej masivní odlévaný štít, jehož hmotnost byla značná, a proto v dalších verzích stroje se tento štít stále odlehčoval. Stroj ještě nesl kulomet MG 34 nebo MG 42, jenž byl umístěn na střeše vozidla. Unikátní bylo, že byl ovládán zevnitř stroje, a obsluha se tak nemusela vystavovat nepřátelské palbě. Pouze při přebíjení bylo nutné ze stíhače vylézt. Původní československý podvozek byl pro tento stíhač upraven. Pojezdová kola se zvětšila a byla rovněž zesílena, aby unesla vysokou hmotnost pancíře a zbraně. Energii vozu dodával šestiválcový motor o objemu 8 litrů a maximálním výkonu 150 koní, jenž byl uložen dle klasické koncepce vzadu. Osádku tvořili standardně 4 muži (řidič, střelec, nabíječ a velitel), kteří spolu komunikovali přes vnitřní interkom. Jejich komfort však nebyl na vysoké úrovni. Kvůli zkoseným stěnám a velké zbraně v interiéru nezbyvalo příliš místa. Všichni členové kromě velitele seděli v jedné řadě za sebou. Velitel pak seděl v pravé části za kanónem. Zajímavostí je, že nešikovně rozmístěné průzory činily Hetzera prakticky slepým na pravou stranu, čehož Rusové využívali.

Výroba nakonec opravu probíhala v obou českých zbrojovkách, a sice od dubna 1944 až do března 1945. Za tak krátké období se podařilo vyrobit úctyhodný počet kusů – 2827.

¹¹⁸FRANCEV, Vladimír a Charles K KLIMENT. *Československá obrněná vozidla 1918-1948*. Vyd. 1. Praha: Ares, 1999. ISBN 80-86158-06-3. s. 279.

¹¹⁹PEJČOCH, Ivo. *Tanky Praga: historie obrněných vozidel ČKD 1918-1956*. Vyd. 1. Cheb: Svět křidel, 2007. Svět křidel. ISBN 978-80-86808-38-3. s. 189.

Do tohoto čísla spadají i velitelské a vyprošťovací verze. Z toho 780 jich spadalo pod plzeňskou Škodovku a 2047 vyrobila BMM.¹²⁰

I Hetzer měl různé modifikace. Vznikla například i plamenometná verze, ale neméně zajímavou byla verze Jagdpanzer 38 (t) Starr.¹²¹ Tento typ vznikl v počtu 14 kusů a lišil se hlavně zbraní. Byl totiž použit nový typ bezzákluzového kanónu, to znamenalo, že se celý zpětný ráz bez tlumení přenášel do celého tanku. Němci s touto konstrukcí už laborovali nějaký čas a konkrétně tato zbraň pocházela z německé firmy Alkett. Vše to samozřejmě vedlo k zvýšení rychlosti palby a uvolnění vnitřního prostoru, jelikož odpadlo celé zákluzové zařízení. U jednoho prototypu byla dokonce zesílena přední deska na 80 mm. Několik kusů se po válce našlo v Praze, ale československá armáda o ně neměla zájem, a byly přestaveny na standardní Hetzery.

Hetzery se v bojových podmínkách velmi osvědčily a bojovali jak na východní, tak i na západní frontě. Nízká silueta, silný přední pancíř, vysoká pohyblivost. To vše patřilo mezi plusy tohoto stíhače tanků. Při bočním střetu však dokázaly 20mm pancíř zblízka prostřelit i protitankové pušky. V pouličním boji se naopak velmi uplatnil dálkově ovládaný kulomet na střeše. Ke konci války byly Hetzery nasazovány místo tanků, na což samozřejmě nebyly konstruovány. Několik ukořistěných kusů si zabojovalo i v Pražském povstání. Po konci 2. světové války výroba tohoto stroje i nadále pokračovala. Dělo se tak v Československu, a to až do 60. let pod označením ST-1 (Stíhač Tanků 1). Ve výzbroji naší tehdejší armády bylo cca 300 kusů.

3.9 LT vz.38 V ARMÁDĚ ČESKOSLOVENSKA

Po dlouhých válečných letech se konečně i československá armáda dočkala zařazení tohoto stroje do výzbroje. Nově obnovená republika musela samozřejmě doplnit stavy a k tomu ji mimo jiné pomohla i zanechaná německá technika. Lehkých tanků vzor 38 se podařilo shromáždit do léta 1945 31 kusů.¹²² Některé však byly nepojízdné a bylo nutno je opravit. Byl také změněn oficiální název stroje. Stala se jím zkratka LT-38/37, přičemž číslo za lomítkem označovalo ráži kanónu. Lehké tanky už v té době sice byly za zenitem, avšak

¹²⁰FRANCEV, Vladimír, Milan KOPECKÝ a Charles K KLIMENT. *Jagdpanzer 38 Hetzer*. 1. vyd. Praha: MBI, c2001. ISBN 80-902238-9-3. s. 28.

¹²¹Německy nehybný.

¹²²FRANCEV, Vladimír a Charles K KLIMENT. *Praga: LT vz.38, Pz.Kpfw. 38(t)*. 2., upr. vyd. Praha: MBI, c2002. ISBN 80-86524-01-9. s. 68.

alespoň nějaká výzbroj byla lepší než žádná, například proti ukrajinským skupinkám tzv. banderovců se v létě 1947 použít daly. Stroje však rychle zastarávaly a k 1. únoru 1951 byly oficiálně vyřazeny ze stavů všech bojových jednotek. Byly ovšem pro případ nouze uloženy do armádních skladů, odkud byly definitivně odstraněny až ve 2. polovině 50. let.¹²³ V dnešní době vlastní Česká republika jeden jediný kus. Tank ze skladů se v roce 1959 dostal do sbírek Vojenského historického ústavu, kde spočívá dodnes. Je samozřejmě pečlivě zrekonstruovaný a opravený a nachází se v technickém muzeu v Lešanech. Jedná se pravděpodobně o poslední pojízdný kus tohoto stroje.

¹²³FRANCEV, Vladimír a Charles K KLIMENT. *Praga: LT vz.38, Pz.Kpfw. 38(t)*. 2., upr. vyd. Praha: MBI, c2002. ISBN 80-86524-01-9. s. 69.

ZÁVĚR

Obrněná vozidla sehrála během 2. světové války velmi důležitou roli. Kromě vždy zbídačené pěchoty to byly právě tanky, které nesly hlavní tíhu bojů téměř na všech frontách, a do této kategorie tedy spadají i československé stroje. Došel jsem k závěru, že přestože byly oba dva zkoumané tanky velmi podobné, o shodné stroje se rozhodně nejednalo. Podobné si byly například zařazením. Byly to lehké tanky s hmotností okolo 10 tun, měly velmi podobnou tloušťku pancíře, kanóny stejné ráže. Měly také plnit podobné, ne-li stejné úkoly. I u takto blízkých tanků se však daly spatřit velmi zásadní rozdíly. Jeden z tanků, LT vz.35, byl osvědčený, nicméně komplikovaný stroj se složitým podvozkem, jehož budoucnost oproti svému nástupci tak slavná nebyla. Na rozdíl od tohoto stroje byl druhý tank, LT vz.38, nový a velice perspektivní typ s velmi jednoduchým, ale spolehlivým podvozkem. Například i palivová nádrž byla o nezanedbatelných 70 litrů větší a nejen kvůli tomu se jednalo o stroj lepší. To samozřejmě dokazuje ten fakt, že s prvním jmenovaným tankem už nepočítali ani sami nacisté po obsazení Čech a Moravy, když jeho výrobu dále nenařídili, kdežto toho druhého vyrobili bezmála dalších 1400 kusů a ozkoušený podvozek byl navíc použit pro stroje další. Můžeme tedy bezpochyby říct, že konstrukce onoho druhého tanku byla značně pokročilá a téměř nadčasová. Každá válka však velmi urychluje výzkum a vývoj čehokoliv spojeného s válčením. Proto se už v roce 1941 i ten lepší z dvojice jevil proti nejmodernějším strojům té doby jako zastaralý, a když se konečně dostal do výzbroje svého původního majitele, zastaralý už opravdu byl. Ve všech těchto tvrzeních jsou zjištěné poznatky toho důkazem.

RESUMÉ

Armored vehicles played very important role during the Second World War. Aside from poor infantry it were mainly tanks, that had to carry the main weight of fighting on almost all fronts and both Czechoslovak machines fit in this category. I came to the conclusion, that even though both researched vehicles were very similar, they were not the same. For example the classification was the same. They were both light tanks, both had similar weight of about 10 tons, both had similar thickness of armor, both had guns of the same caliber. They were also supposed to carry out almost the same tasks. But even in tanks that are this similar to each other, we can see some important differences. One of them, LT vz.35, was tested, yet complicated machine with complex chassis and its future was not so bright unlike its successor's. On the other hand the second tank, LT vz.38, was new and very perspective type with very simple, yet reliable chassis. For example even the fuel tank was 70l bigger and that was not the only reason why it was better machine. Even the Nazis after occupation of Bohemia and Moravia did not want to produce any more of LT vz.35 and on the other hand they produced almost 1400 more of LT vz.38 and the tested chassis was even used for another machines. So we can undoubtedly say that the construction of the second tank was considerably advanced and even timeless. But every war hastens the development and progress of anything connected with war. That is why already in 1941 even the better tank of the two seemed obsolete in comparison with the most modern machines of its time, and by the time it got to the armament of its original owner, it really was obsolete. In all these statements my findings can prove this right.

SEZNAM LITERATURY

FRANCEV, Vladimír a Charles K KLIMENT. Praga: LT vz.38, Pz.Kpfw. 38(t). 2., upr. vyd. Praha: MBI, c2002. ISBN 80-86524-01-9.

FRANCEV, Vladimír, Milan KOPECKÝ a Charles K KLIMENT. Jagdpanzer 38 Hetzer. 1. vyd. Praha: MBI, c2001. ISBN 80-902238-9-3.

FRANCEV, Vladimír a Charles K KLIMENT. Československá obrněná vozidla 1918-1948. Vyd. 1. Praha: Ares, 1999. ISBN 80-86158-06-3.

FRANCEV, Vladimír a Charles K KLIMENT. Marder III a Grille. 1. vyd. Praha: MBI, 1999. ISBN 80-902238-5-0.

FRANCEV, Vladimír a Charles K KLIMENT. Škoda LT vz. 35. 1. vyd. Ilustrace Stanislav Mach, Vít Hugo Martínek, Marcela Bílá, Miroslav Bílý. Praha: MBI, 1995. ISBN 80-901263-8-3.

FRANCEV, Vladimír a Charles K KLIMENT. Československá obrněná vozidla 1918-1948. V nakl. Ares vyd. 2., V nakl. Naše vojsko vyd. 1. Praha: Ares, 2004. ISBN 80-86158-40-3.

GUDERIAN, Heinz. *Achtung-Panzer!: the development of armoured forces, their tactics and operational potential*. New York: Distributed in the USA by Sterling Pub. Co., 1995. ISBN 1854092820.

HÁK, Zdeněk. *Kuriózní zbrojní projekty "Třetí říše"*. 2. nezm. vyd. Dvůr Králové nad Labem: FORTprint, 1997. ISBN 80-901580-8-0.

HOLUB, Ota. Československé tanky a tankisté. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1980. Mars.

MCCARTHY, Peter a Mike SYRON. Tanková válka: vzestup a pád Hitlerových tankových divizí. Vyd. 1. Praha: Deus, 2003. ISBN 80-86215-55-5.

PEJČOCH, Ivo. Tanky Praga: historie obrněných vozidel ČKD 1918-1956. Vyd. 1. Cheb: Svět křídel, 2007. Svět křídel. ISBN 978-80-86808-38-3.

PEJČOCH, Ivo. Lehké tanky: dějiny vývoje a nasazení lehkých tanků od první světové války do současnosti. Vyd. 1. Cheb: Svět křídel, 2012. Svět křídel. ISBN 978-80-87567-18-0.

PEJČOCH, Ivo a Oldřich PEJS. Obrněná technika. České vyd. 1., V nakl. Ares 1., V nakl. Jan Vašut 1. Praha: Vašut, 2005. ISBN 80-7236-429-4.

ROGERS, H. *Tanky v boji*. Brno: Bonus A, 1997. Memorabilia. ISBN 80-85914-59-X.

ŠRÁMEK, Pavel. Československá armáda v roce 1938. Brno: Společnost přátel československého opevnění, 1996. Fakta (Společnost přátel československého opevnění).

Bojová vozidla. AMERCOM S.A., 2011, (28). ISBN 978-83-252-1520-0. s. 1-12.

INTERNETOVÉ ZDROJE

LT vz.35. Panzernet [online]. [cit. 2016-03-25]. Dostupné z:
<http://www.panzernet.net/panzernet/stranky/tanky/pz35t.php>

LT vz. 35. Fronta [online]. [cit. 2016-03-26]. Dostupné z: <http://www.fronta.cz/lt-vz-35>

LT vz.38. Panzernet [online]. [cit. 2016-03-28]. Dostupné z:
<http://www.panzernet.net/panzernet/stranky/tanky/pz38t.php>

Marderseries. Achtungpanzer [online]. [cit. 2016-03-28]. Dostupné z:
<http://www.achtungpanzer.com/marder-marten-series.htm>

6. tanková divize. *Válka* [online]. [cit. 2016-03-27]. Dostupné z:
<http://forum.valka.cz/topic/view/3804/6-tankova-divize-1939-1945>.

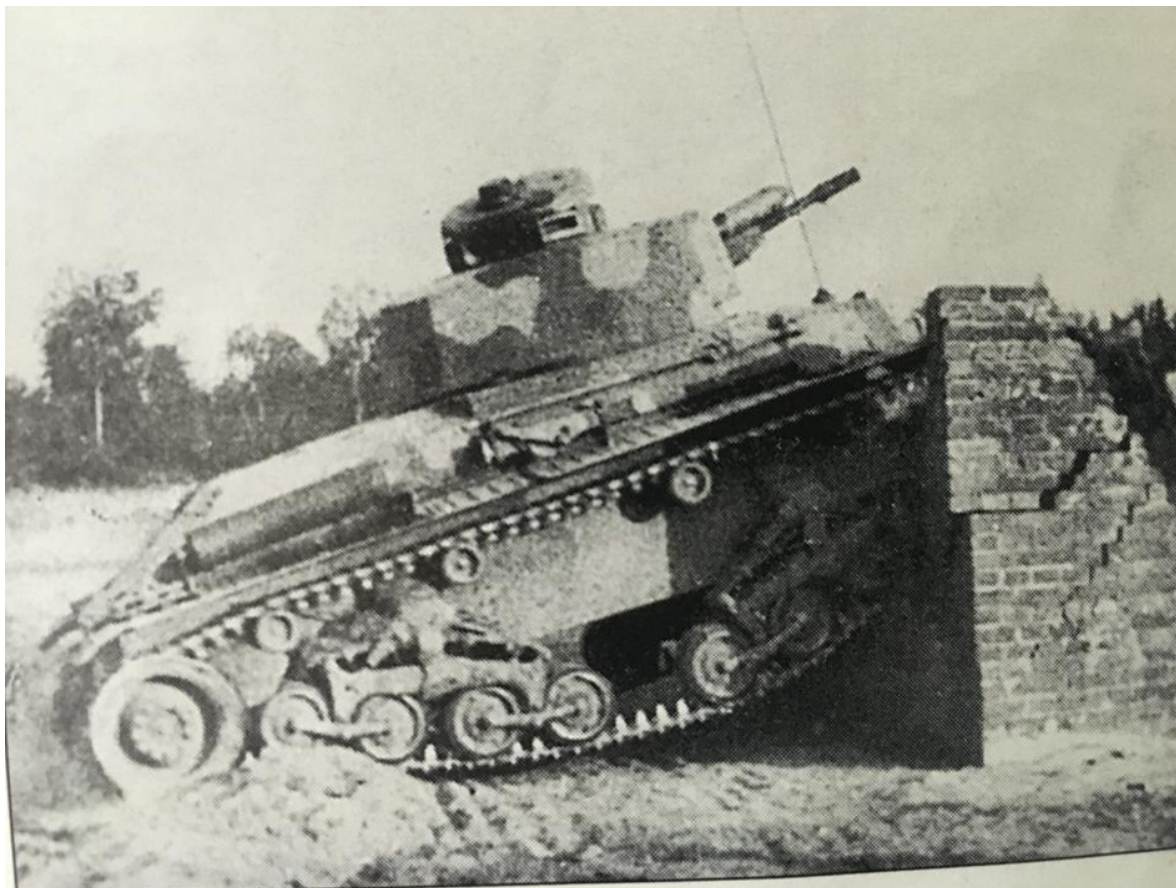
SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK, GRAFŮ A DIAGRAMŮ

- Obrázek 1 - Tančík vz.33 (zdroj: FRANCEV, Vladimír a Charles K KLIMENT. *Škoda LT vz. 35*. 1. vyd. Ilustrace Stanislav Mach, Vít Hugo Martínek, Marcela Bílá, Miroslav Bílý. Praha: MBI, 1995. ISBN 80-901263-8-3 s. 5.) I
- Obrázek 2 - Prototyp Š-II-a při zkouškách (zdroj: FRANCEV, Vladimír a Charles K KLIMENT. *Škoda LT vz.35*. 1. vyd. Ilustrace Stanislav Mach, Vít Hugo Martínek, Marcela Bílá, Miroslav Bílý. Praha: MBI, 1995. ISBN 80-901263-8-3 s. 9) II
- Obrázek 3 - Grafický pohled na místo řidiče a radisty v LT vz.35 (zdroj: FRANCEV, Vladimír a Charles K KLIMENT. *Škoda LT vz.35*. 1. vyd. Ilustrace Stanislav Mach, Vít Hugo Martínek, Marcela Bílá, Miroslav Bílý. Praha: MBI, 1995. ISBN 80-901263-8-3 s. 34.) III
- Obrázek 4 - LT vz.35 připravené na předání do rukou wehrmachtu (zdroj: FRANCEV, Vladimír a Charles K KLIMENT. *Škoda LT vz.35*. 1. vyd. Ilustrace Stanislav Mach, Vít Hugo Martínek, Marcela Bílá, Miroslav Bílý. Praha: MBI, 1995. ISBN 80-901263-8-3 s. 20.) IV
- Obrázek 5 - LT vz.35 ukořistěný Maďary (zdroj: FRANCEV, Vladimír a Charles K KLIMENT. *Škoda LT vz.35*. 1. vyd. Ilustrace Stanislav Mach, Vít Hugo Martínek, Marcela Bílá, Miroslav Bílý. Praha: MBI, 1995. ISBN 80-901263-8-3 s. 18.) V
- Obrázek 6 - PzKpfw 35(t) prohlížený ruskými vojáky (zdroj: FRANCEV, Vladimír a Charles K KLIMENT. *Škoda LT vz.35*. 1. vyd. Ilustrace Stanislav Mach, Vít Hugo Martínek, Marcela Bílá, Miroslav Bílý. Praha: MBI, 1995. ISBN 80-901263-8-3 s. 24.) VI
- Obrázek 7 - Strv m/41, švédská licenční verze LT vz.38 (zdroj: FRANCEV, Vladimír a Charles K KLIMENT. *Praga: LT vz.38, Pz.Kpfw. 38(t)*. 2., upr. vyd. Praha: MBI, c2002. ISBN 80-86524-01-9 s. 12.) VII
- Obrázek 8 - PzKpfw 38(t) Ausf. E nebo F (zdroj: FRANCEV, Vladimír a Charles K KLIMENT. *Praga: LT vz.38, Pz.Kpfw. 38(t)*. 2., upr. vyd. Praha: MBI, c2002. ISBN 80-86524-01-9 s. 26.) VIII
- Obrázek 9 - PzKpfw 38(t) s nasazeným plovákem AP-1 (zdroj: PEJČOCH, Ivo. *Lehké tanky: dějiny vývoje a nasazení lehkých tanků od první světové války do současnosti*. Vyd. 1. Cheb: Svět křidel, 2012. Svět křidel. ISBN 978-80-87567-18-0 s. 77.) IX
- Obrázek 10 - Sd.Kfz. 139 Marder III (zdroj: FRANCEV, Vladimír a Charles K KLIMENT. *Marder III a Grille*. 1. vyd. Praha: MBI, 1999. ISBN 80-902238-5-0 s.13.) X
- Obrázek 11 - Jagdpanzer 38(t) Hetzer (zdroj: <http://www.panzernet.net/panzernet/fotky/stihace/hetzer/new15.jpg> (1.4.2016)) X

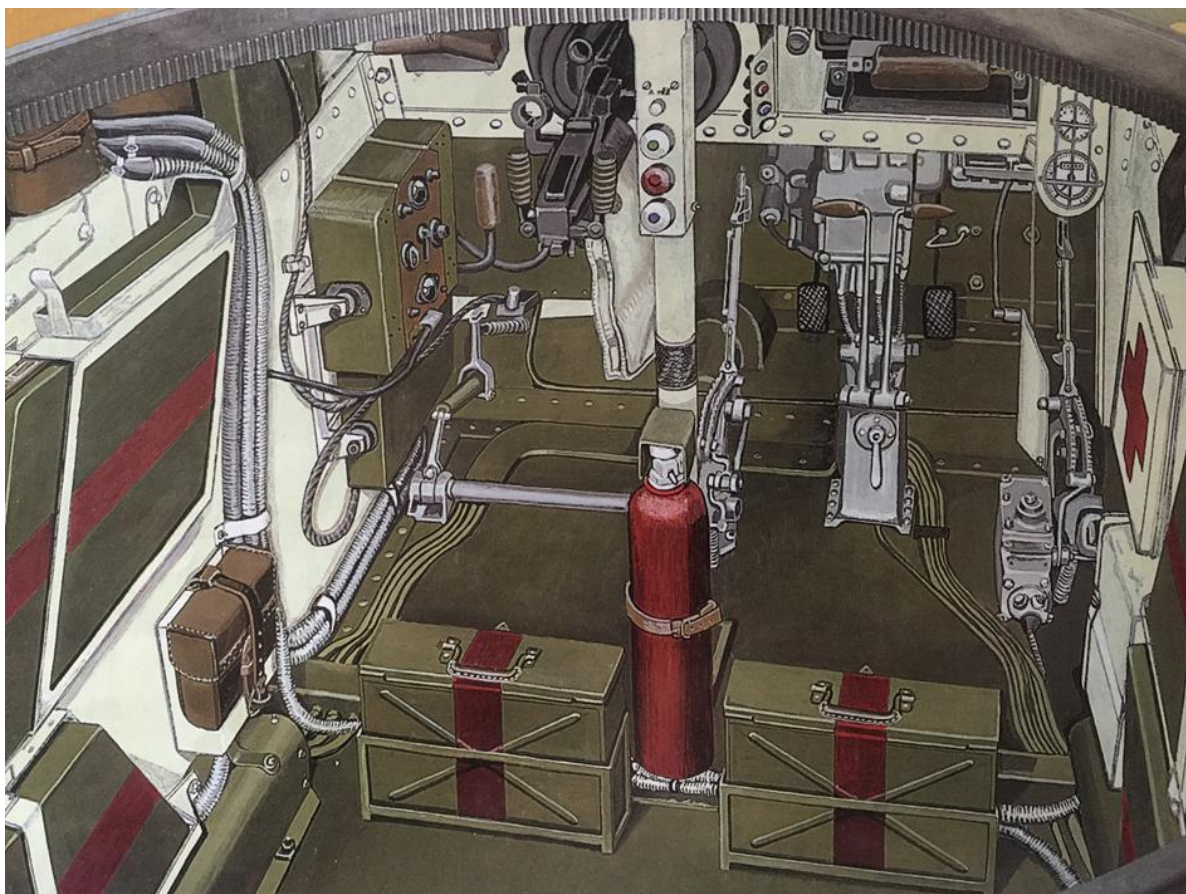
PŘÍLOHY

Obrázek 1 – Tančík vz.33 (zdroj: FRANCEV, Vladimír a Charles K KLIMENT. *Škoda LT vz.35*. 1. vyd. Ilustrace Stanislav Mach, Vít Hugo Martínek, Marcela Bílá, Miroslav Bílý. Praha: MBI, 1995. ISBN 80-901263-8-3 s. 5.)

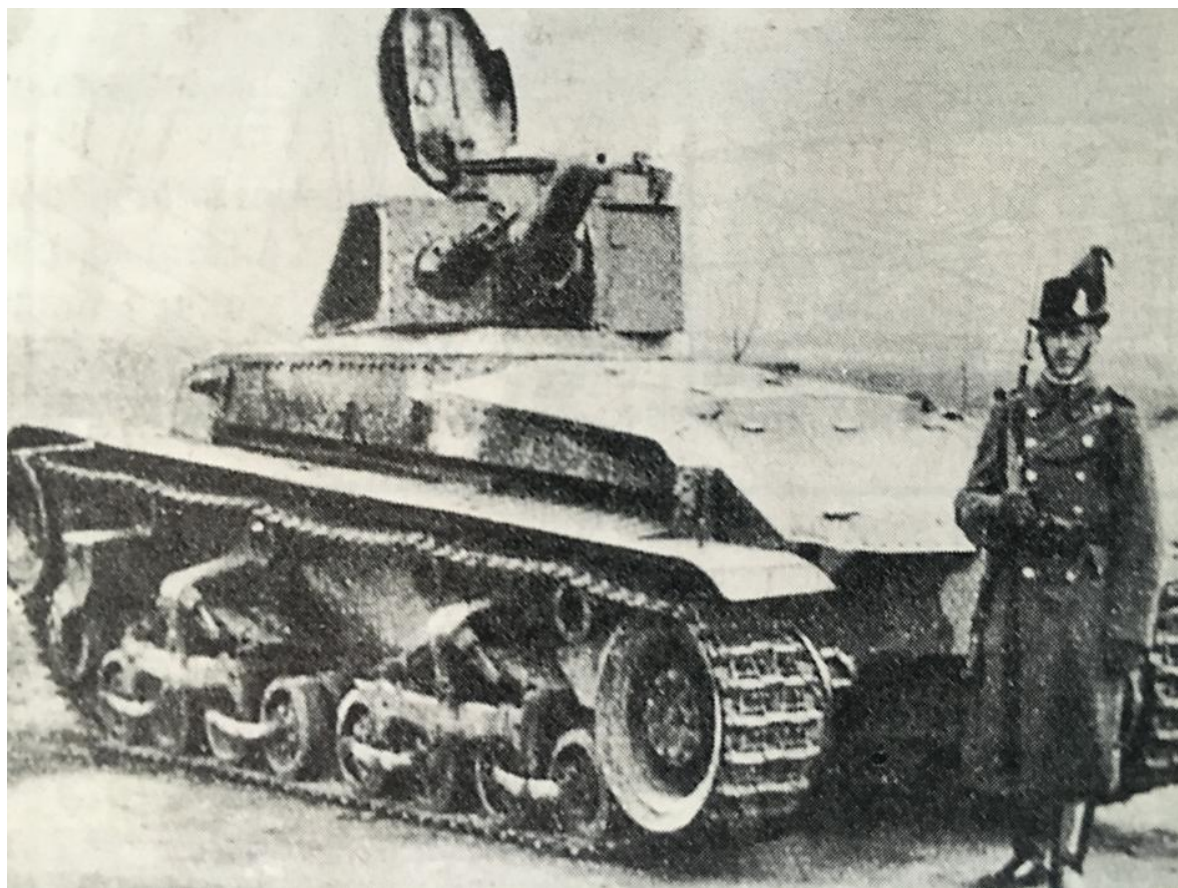
Obrázek 2 - Prototyp Š-II-a při zkouškách (zdroj: FRANCEV, Vladimír a Charles K KLIMENT. Škoda LT vz.35. 1. vyd. Ilustrace Stanislav Mach, Vít Hugo Martínek, Marcela Bílá, Miroslav Bílý. Praha: MBI, 1995. ISBN 80-901263-8-3 s. 9)

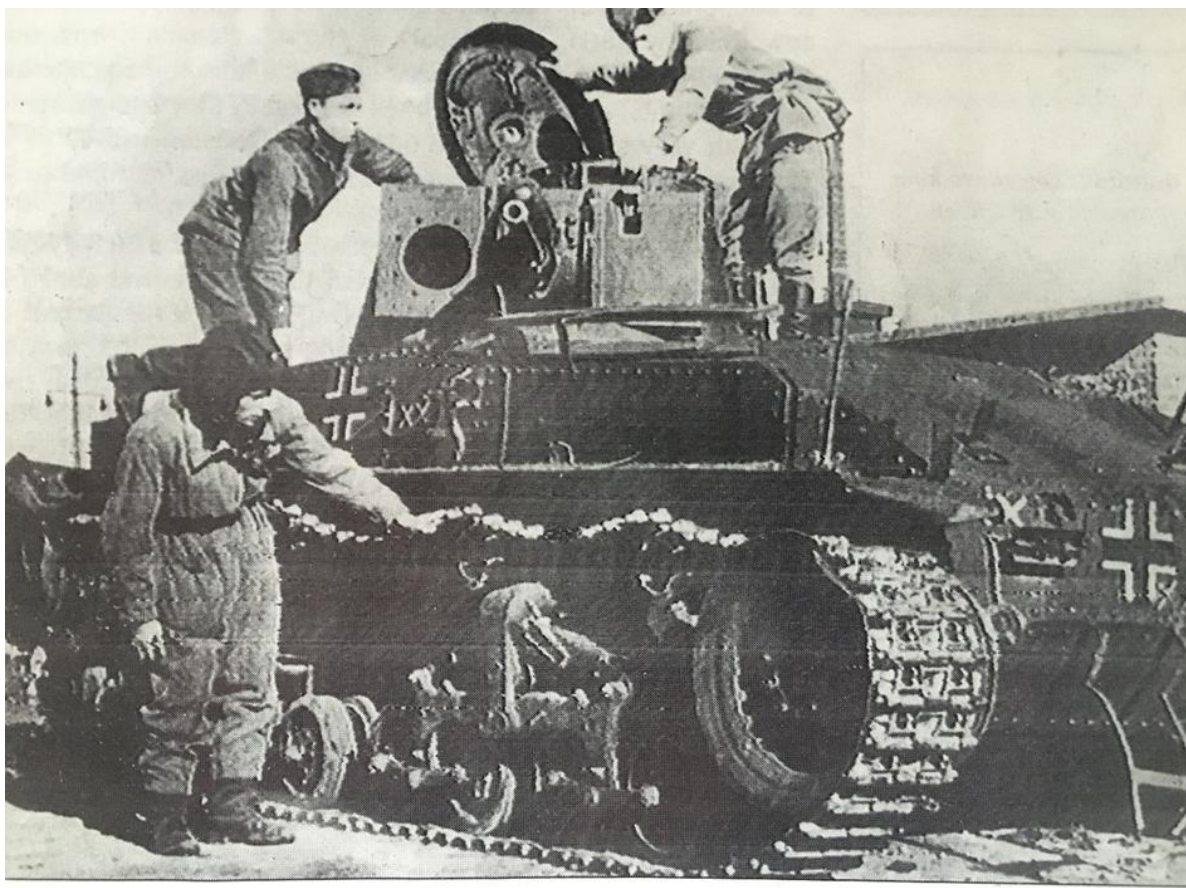
Obrázek 3 - Grafický pohled na místo řidiče a radisty v LT vz.35 (zdroj: FRANCEV, Vladimír a Charles K KLIMENT. *Škoda LT vz.35*. 1. vyd. Ilustrace Stanislav Mach, Vít Hugo Martínek, Marcela Bílá, Miroslav Bílý. Praha: MBI, 1995. ISBN 80-901263-8-3 s. 34.)

Obrázek 4 - LT vz.35 připravené na předání do rukou wehrmachtu (zdroj: FRANCEV, Vladimír a Charles K KLIMENT. *Škoda LT vz.35*. 1. vyd. Ilustrace Stanislav Mach, Vít Hugo Martínek, Marcela Bílá, Miroslav Bílý. Praha: MBI, 1995. ISBN 80-901263-8-3 s. 20.

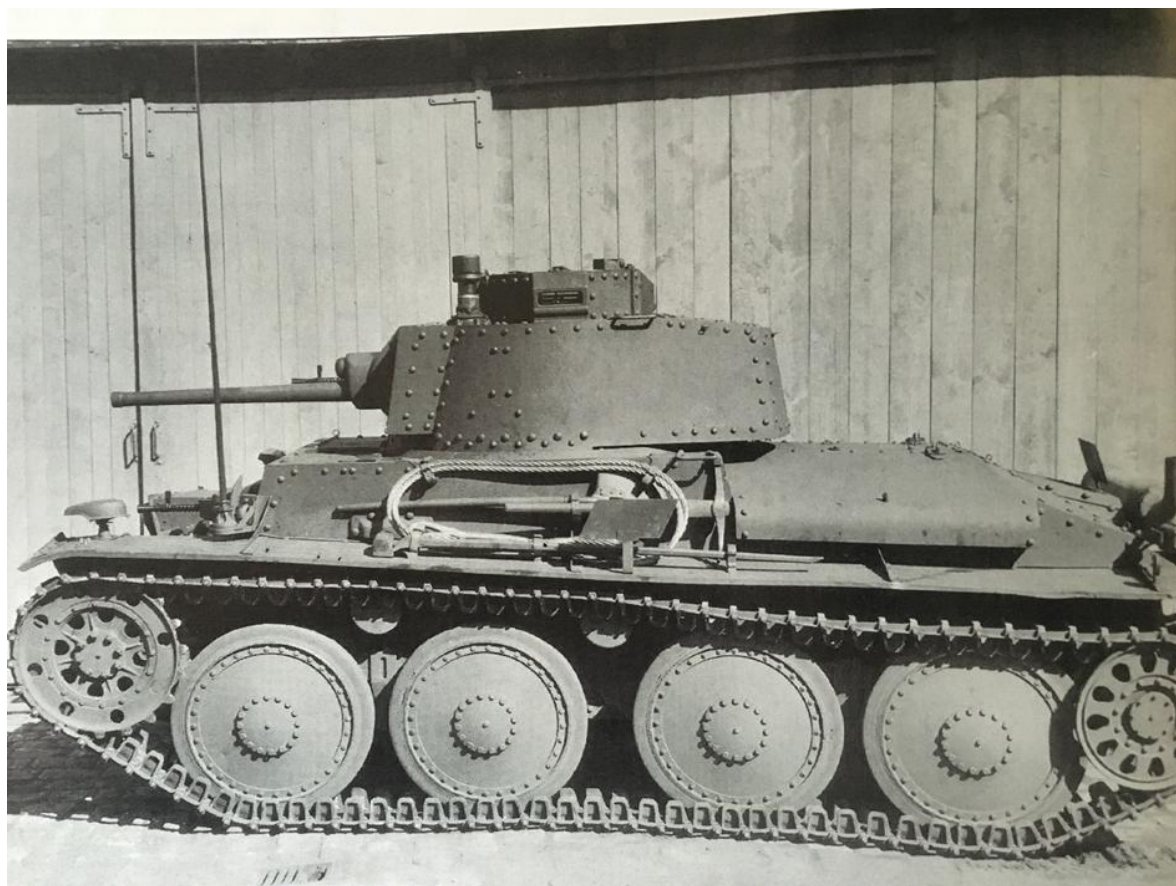
Obrázek 5 - LT vz.35 ukořistěný Maďary (zdroj:FRANCEV, Vladimír a Charles K KLIMENT. *Škoda LT vz.35*. 1. vyd. Ilustrace Stanislav Mach, Vít Hugo Martínek, Marcela Bílá, Miroslav Bílý. Praha: MBI, 1995. ISBN 80-901263-8-3 s. 18.)

Obrázek 6 - PzKpfw 35(t) prohlížený ruskými vojáky (zdroj:FRANCEV, Vladimír a Charles K KLIMENT. *Škoda LT vz.35*. 1. vyd. Ilustrace Stanislav Mach, Vít Hugo Martínek, Marcela Bílá, Miroslav Bílý. Praha: MBI, 1995. ISBN 80-901263-8-3 s. 24.)

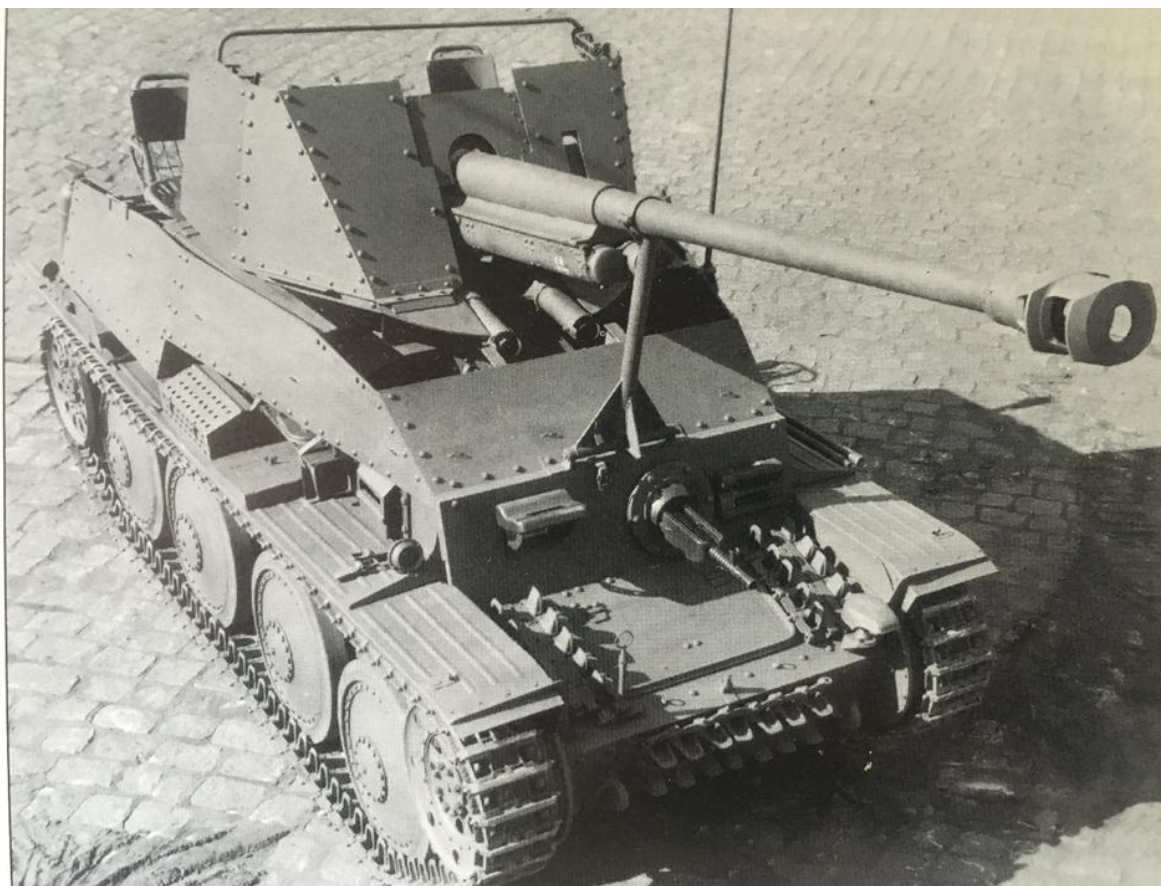
Obrázek 7 - Strv m/41, švédská licenční verze LT vz.38 (zdroj: FRANCEV, Vladimír a Charles K KLIMENT. *Praga: LT vz.38, Pz.Kpfw. 38(t)*. 2., upr. vyd. Praha: MBI, c2002. ISBN 80-86524-01-9 s. 12.)

Obrázek 8 - PzKpfw 38(t) Ausf. E nebo F (zdroj:FRANCEV, Vladimír a Charles K KLIMENT. *Praga: LT vz.38, Pz.Kpfw. 38(t). 2.*, upr. vyd. Praha: MBI, c2002. ISBN 80-86524-01-9 s. 26.)

Obrázek 9 - PzKpfw 38(t) s nasazeným plovákem AP-1 (zdroj: PEJČOCH, Ivo. *Lehké tanky: dějiny vývoje a nasazení lehkých tanků od první světové války do současnosti*. Vyd. 1. Cheb: Svět křídel, 2012. Svět křídel. ISBN 978-80-87567-18-0 s. 77.)

Obrázek 10 - Sd.Kfz. 139 Marder III (zdroj: FRANCEV, Vladimír a Charles K KLIMENT. *Marder III a Grille*. 1. vyd. Praha: MBI, 1999. ISBN 80-902238-5-0s.13.)

Obrázek 11 - Jagdpanzer 38(t) Hetzer (zdroj: <http://www.panzernet.net/panzernet/fotky/stihace/hetzer/new15.jpg> (1.4.2016))